

DÜNYAYA ÖZGÜRCE BAKMAK

YAŞAMIN

ÖZÜ

KOMÜN

KÜRT VARLIĞI TAMAMLANDI, SIRA ÖZGÜRLÜKTE

Ciwan Rênas Komünü

2025

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. Doğa ve Anlam

2. Toplumsal Doğa ve Sorunsallık

3. Tarihsel Toplumda Devlet ve Komün İkilemi

4. Modernite

5. Kürt ve Kürdistan Gerçekliği

6. PKK ve Fesih

7. Yeni Dönem Perspektifleri

GİRİŞ

Oturumumuz bir ön konferans gibi gözüküyor. Çalışmamıza şöyle bir başlık atmak istiyorum: "Kürt Varlığında ve Sorunsallığında bir dönemin sonu, yeni bir dönemin eşliğinde olmak".

Bu çok zorlu ve tarihi bir çalışma olacak. Yeniden yapılanmaya doğru giderken sorunu farklı başlıklarda ele almaya ihtiyaç var. Bu başlıkların her biri derinlikli analizler gerektirir. Zaman alacaktır. Aceleye getirmemiz de doğru olmaz. Bununla birlikte "Giriş" ana metnin ruhunu verir. Ana başlıklarda bir kavrayış yaratmaya yeterli olur. Girişi bu formatla ele alacağız. Arkadaşlar da bu taslağa dayanarak Kongre süreçlerini ele alabilirler. Çünkü çalışmanın tamamı bir ayı bulabilir. Bu da süreci geciktirebilir, sıkıntıya sokabilir.

"Kürtler'de varlık bilinci ve farkındalık" konusuyla başlamak istiyorum. Hani o meşhur "Kürtler var mı yok mu? Varlarsa ne kadar var olabildiler? Ve daha da önemlisi varoluş ile özgürlük ne kadar iç içedir ve birbirlerini ne kadar olanaklı kılarlar?" yaklaşımları vardı. PKK, Kürt varlığını kanıtlama ve özgürlüğün kapısını aralama hareketidir. Fakat tam özgürlük sağlanamadı. Bu noktada tıkanma var işte. Yıllar sonrası dönem biraz bunu ifade ediyor. Bunun için daha yakın bir geçmişe bakış atalım. Örneğin geleneksel Kürtlükte son etkili iki kalkışmanın, yani iki ayaklanmanın sembol önderleri Şeyh Sait ve Seyit Rıza'nın idam sehpasındaki son sözlerini nasıl yorumlayabiliriz? Bunu biraz açabilirim. Bu geleneksel Kürtlüğün yok edildiğini ifade ediyor. Bu sözlerin anlamı bu. Geleneksel Kürtlük demek, geleneksel Kürt varlığı demektir. Ve o Kürt varlığının son iki önderi idam sehpasında bitişi ifade etmişler ve bir miras bırakmışlardır. Neydi Şeyh Sait'in sözleri? "Hani savcı bey vaat etmiştin, birlikte bir ziyafet çekecektik, kuzulu-muzulu, ne oldu?" diye bir soru soruyor. Bu, dini gaflettir, çünkü dindar bir Nakşi şeyhidir. Aslında hazin bir trajik yanılığın ifadesi oluyor, o sığındığı ideolojinin ne kadar yanılığını ortaya koyuyor, bunu yüzüne vuruyor.

Seyit Rıza'nın da işte benzeri, "ben sizinle baş edemedim, bu bana ders olsun; ama ben de sizin önünüzde diz çökmedim, bu da size dert olsun" sözü daha anlamlı bir sözdür. Bu sözhem kandırılmayı ifade ediyor hem de son anda teslimiyeti dayatmışlar, "teslim ol, idamdan kurtul". "Hayır, teslim olmam bu da size dert olsun" diyor. Gerçekten dert kaynağı olarak bırakıyor Dersim'i... Bunu ifade ediyor. Sonuçta iki gelenek de hem Nakşi geleneği, hem Alevi geleneği ya da Sunni Alevi geleneği; aslında her ikisi de uydurma. Kapitalist Modernite, ulus devletçilik ideolojik olarak gelişirken, Kürt inkârı temelini bu iki kavramla atıyorlar. Böyle bir uydurma Alevilik inşa ediliyor 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlangıcında. Bu iki aldatmacayla bir Kürt geleneksel varlığı yok ediliyor aslında, özü bu ama hala izleri çok çarpıcı; hem Bingöl hem Dersim somutunda yaşanıyor. Ve bu önderler aslında bunu ifade etmiş oluyorlar, idam sehpasında olması çok önemli. Bir ölü gerçekliği ifade ediyor, hasta değil, yaralı da değil; ölü bir gerçeklik..

Bununla bağlantılı bir ara dönem, Kadı Muhammed, Mustafa Barzani, Qasımlo, Celal Talabani şahsında yaşanan bir ara dönem. İşte bu dönem hangi gerçekliği ifade ediyor? Evet, bir gerçekliği ifade ediyor. Bildiğimiz geleneksel, feodal diyoruz, geçiş diyoruz, oradan bize kadar gelen, içinde yarı burjuva yarı aristokrat kişilikler. Burjuva diye kastettiğimiz 2. Dünya savaşıdan sonra ve günümüzde halen varlığını sürdüren bir dönem, yani aslında İslam'daki kapitalistleşme, burjuvalaşma... Böyle bir dönem yaşandı mı, yaşanabilir mi? Ama var. Böyle bir kapitalizm, milliyetçi bir varlık ve milliyetçi temelli bir bilinç var. Temsilcilerden belli. Zaten Kadı Muhammed'in bir devlet olma geleneği var. Barzani'nin hala bir devlet olma deneyimi yaşanıyor. Buna Talabani de ortak. Ama döneme damgasını vuran bir Kürt ulus devlet henüz yok veya ne kadar çabalansa da şüpheli. Olsa da ne kadar yerel bir olgu, son derece tartışmalı. Ve en önemlisi de bize karşı çıkartıldı bu son Kürt federe devlet olayı. Bizzat Türkiye Cumhuriyeti'nin olmazsa olmaz destekleri temelinde gelişti, aslında bir varyant oluşum. Devrimci hareketi tasfiyenin bir aracı olarak öne sürüldü 92'den itibaren. Önce Federe parlamento, sonra diğer organlar. İşte silahlı kuvvetler o bildirileri bunların yardımıyla atıyorlar teslim olmamız için, çok çarpıcı bir gerçekliktir. Bu ara bir dönem..Yani Kürt miliyetçiliği, Kürt sermayesi, biz ilkel komprador burjuvazi

diyoruz, bazıları daha gelişmiş olabilirler, Diyarbakır merkezli, Erbil merkezli, Süleymaniye merkezli, hatta Mahabat merkezli. Ama bana göre bunlar son derece geçici, yapay karşı devrim ögeleri olarak, tasfiye aracı olarak dayatılan aygıtlar oluşumu. Hem ideolojik içeriği böyle hem pratikleşmesi böyle.

Bir de aranın arası bir dönemden bahsediyoruz. Aranın arası dönem bize kadar gelecek olan dönemdir. Bunun temsilcileri veya ifade edicileri olarak işte Sait Elçi, Sait Kırmızıtoprak, Süleyman Mouni kardeşler, hatta Sıraç'ı da dâhil ettim, edebiyatta Cigerxwin, müzikte de Aram Tigran. Bunları nasıl anlamlandırmalıyız? Bunlara yurtsever diyoruz. Kimilerine sosyalist de diyoruz. Modern hepsi, dürüst yani bir işbirlikçilik yaptıkları yok. Karşı güçlerin iradesi değiller, aygıtı değiller, sesi değiller. Ama çok bireysel kalmışlar, çoğu imha olmuş bu işbirlikçiler tarafından. Kendilerini anlamlandırmakta güçlük çekmişler, yaşatmakta güçlük çekmişler ve hepsi komploya kurban gitmişler, en önemlisi de sürgünde ölmüşler. Bir sürgün gerçeklikleri var. Ama tabii bizi de biraz etkilemişler. Yani nereden bakarsan bak bizim protolarımız bunlar. Kendi açımdan da söylüyorum, bunlar proto Apocu bir gerçeklik olarak gözüküyorlar. Böyle bir anlam biçmek istedim bu aranın arası döneme.

Daha sonra girişimizin bizimle ilgili olan kısmından, 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran kendi gerçekliğimden bahsediyorum. Bir Apo gerçekliği var, bu açık, ne inkâr edilebilir ne de abartılabilir. Tabii bu Apo gerçekliği veya hakikati nasıl yorumlanmalı? Hayal ve gerçeklik olarak neyi ifade eder?

"APO DÖNEMİ" önderliksel karakteri itibariyle çok az anlaşıldı. Anlaşılmıyor. "Önderlik Gerçeği" diyorsunuz, ama nedir bu gerçeklik, anlamıyorsunuz. Halk dağılmış, felç edilmiş, anlama gücü yok. Kadro donanımsız. Elli yıldır Kürtler'in şaşkınlığı, mesihçiliği bu gerçeklikle bağlantılıdır. PKK'de Önderliksel gerçekleşme Kürt tarihinde bir dönüm noktasıdır. En az Kürt uyanışı, diriliş devrimi kadar önemlidir. APO gökten inen bir mesih değil; emekle, toplumsal gerçekleştirmeye kendisini yaratan bir Önderliktir. Kürt-Kürdistan tarihinde sosyalist önderliğin inşasıdır. APO'da önderlik inşası bir kişi kültü inşası değil, kolektif önderlik inşasıdır. Önderliksel çıkış sürecinde Kürtlük dağılmış, geleneksel önderlikler iflas etmiş, Kürt düşünceden düşürülmüştü. Böyle bir ortamda gelişmiş olmasına mucizevi

anlamlar yüklenmiş olması anlaşılırdır. Fakat artık yeter! Elli yıldır doğru anlamayı bekliyorum. Anlatıyorum, anlatıyorum, sonra yine anlatıyorum. PKK'de Önderlik gerçeğini anlamamak, PKK'yi anlamamak, özgür Kürdü, Kürdistan'ı anlamamak demektir. Gerilikte ısrar etmek demektir. Bunun için gelişmiyor, önderleşemiyorsunuz. Sizi Önderlik gerçeğinin bir parçası haline getirmek için elli yıldır amansız bir emek ve mücadele içindeyim.

Önderlik gerçeğini doğru anlamadan, kendini bu gerçekliğe yatırmadan bırakın topluma öncülük etmeyi; kendiniz yürüyemezsiniz. Nitekim kendinizi dâhi taşıyamıyorsunuz. Muazzam bir söylem ve eylem gücüm var. Bunları size sunuyorum, zorla vermeye çalışıyorum, yine almıyorsunuz. Kendinizi bir çözümsüzlük olarak dayatmakta ısrar ediyorsunuz. Neden? Bu önemli tabii, çünkü ciddi bir iş. Şu anda APO gerçeği hem bir süre-durum olarak hem de an olarak tarihe damgasını vurmuş ve öyle gidiyor. Ve geldik işte PKK'deki açmaza ve buna bir çözüm bulmaya; yani bu fesih meselesine. Şu an hala her an yaşadığım durum... Evet, burada bir anın tekrarı var, yaratım değeri fazla yok, bir sıçrama yapmak gerekiyor. Bir eşik atlamak gerekiyor. Tuhaftır, bizim tarafımızdan değil, bizzat benimle amansız ve her an idamım için her şeyi yapan bir Türk, bir dönemin Türk duyarlılığının partileşmiş hatta proto parti devletin en yetkili sesi ve eli olarak Devlet Bahçeli açtı bu yeni dönemi. Yani bizimle amansız savaşın önderi olarak Bahçeli, DEM heyetine bunu bizzat söylüyor. "Ben bütün ömrümü buna adamıştım, ama şimdi yeni bir dönemi başlatmak istiyorum" diyor. Bu da bana göre, bu barış ve demokratik toplum çözümüne açık bir çağrı ifadesidir. Hem bir barış çağrısı hem tutarlı hem de demokratik çözüm içeriği olan bir barış çağrısı. Gelişmeler biraz bunu da gösteriyor.

Ve buradan çıkartacağımız tek sonuç, ancak savaşın barışabilir. Yani ikincil üçüncü güçler değil de, ara güçler müttefikler değil de, bizzat savaşın sorumluluğunu taşıyanlar ancak barışın sorumluluğunu üstlenebilir. Çünkü barış en az savaş kadar ciddi bir olay. Ve böyle ciddi bir olayın sorumluluğunu da onun bir numaralı taşıyıcıları sahiplenebilir. Dolayısıyla gerçekçi, bu savaşı devlet yürütüyor. Bu savaşı bir barış denemesi olarak yeni bir başlangıca dönüştürme gereği duyuyorum. Bu seslendirildi son altı ayda.

Biz de isabetli olarak bu elin havada boş bırakılmaması, bu sese karşı duyarsızlık gösterilmemesi gerektiğine kani olarak anında yanıt verdik. Ki bu savaşımın bir numaralı sorumlusu, yürütücüsü olarak sorumluluk duyduk ve yanıtı da gecikmeksizin verdik. Bu da kamuoyu ile paylaşılmıştır. İfadesi de şöyledir: Savaşanlar ancak barışı gerçekleştirir. Diğer muhatapların barış gerçekleştirme gücü olamaz. İkincildir ya da yardımcıdır. Esas inisiyatif bu işin öncülüğünü yapanlardadır. Böyle bir rotaya girdi, bu da bana göre sağlıklı bir yöntemdir. Bu yöntem temelinde başlangıcı biraz daha boyutlandırdık ve devlet denetiminde bu toplantımızla programını hazırlıyoruz. Nasıl bir demokratik toplum, bunun yoğun çabası içindeyiz. Bu eşikten atlamak istiyoruz. Nedir bu? Savaş ve ayrılıkçı çatışma sürecinden barış ve demokratik bütünleşme sürecine dönüştürmek, Türkiye Cumhuriyeti'yle özellikle. Diğer devletlerle ise Irak, İran, Suriye devletleri için de benzer süreçler devreye girecektir. Türkiye'nin inisiyatifinde olması da bana göre hem aklın gereği hem gerçekliğin ifadesi oluyor. Öyle olması gerekiyor, öyle oluyor. Dolayısıyla bu atılan adım oldukça ciddiye alınabilecek bir adım. Her ne kadar belli bir zorlanmaya uğrasa da doğru bir adıma benziyor. Atlanacak mı bu eşik? Tamamen yaratıcı çabalar bunu mümkün kılabilir. Bu temelde yeni dönemi yedi ara başlık halinde sunmayı deniyorum. Bu yedi ana başlığı neden seçtim, nasıl seçtim? Tartışıyoruz.

1-Doğa ve Anlam

Belki çok az akla gelebilecek "Doğa ve Anlam" veya "Doğanın Diyalektiği" ile başlamak istedim. Ne ifade edilmek isteniyor bununla. Biraz daha açmaya çalışayım. Anlam bir ilişkiselliğe ve paylaşımına işaret eder: Karakteristik olarak ortaklaşmacı, toplumsal bir kavramdır. Anlam, her şeyden önce bir şeyin anlamıdır. Varlıktan bağımsız bir anlamdan söz edilemez. Peki, anlam nasıl oluşur? İnsan doğayı dinleyerek anlam gücünü geliştirir. İlk öğrenme tarzının mimetik olması bundandır. İnsan doğayı dinleyerek doğadan dönüştürür.

Toplumsal tarih boyunca doğayı dinleyerek öğrenme yöntemi giderek zayıflamıştır. Çünkü simgesel dil ve analitik zihin geliştikçe insan doğayı kendi kavramları ile tanımlamıştır ki bu insanın doğaya yabancılaşması sonucunu doğurmuştur. Ve bu yabancılaşma, kapitalist modernite sürecinde zirveleşmiştir. Her dönemin hâkim düşüncesi, o dönemin hakikati oluyor. Yani bir dönemin hâkim düşüncesi varsa, o, o dönemin hakikati olarak kabul ediliyor. Bir gerçeklik var, onun bir ifadesi var ve o ifade de bir düşünceyi ya da hayali ifade ediyor. Mesela mitik düşüncenin hâkim olduğu o döneme mitik dönem diyoruz. Yani tamamen hayallerle ifade edilen bir dönem. İnsanlığın yaşadığı en uzun dönem. Milyonlarca yıl bir mitik dönem yaşandı. Hatta mimetik yanı ağır basan, hayvanların o taklitçi sezgileriyle iç içedir... Bu milyonlarca yıla mimetik dönem diyoruz. Mimetik, ardı sıra mitik düşünce gelişti. O büyük ölçüde neolitik, yukarı neolitik, mezolotik, dönem hakikatidir. Toplumsal karşılığı klan kabile toplumdur. Bitki ve hayvanların evcilleşmesi denilen aslında yeni bir kültürün, yeni bir yaşam biçiminin ilk defa yaşandığı bir dönemin ifadesi oluyor. Mimetik, yani hayvan sezgilerini aşan bir düşüncedir mitik düşünce.

Tamamen hayallerle ifade ediliyor. İnsanda bir sembolik düşünce gelişiyor. Hayvandan düşünce bağlamında bir ayrışma var, simgesel düşünce sadece insana özgü bir düşünce. İnsan hayvandan simgesel düşünce ile ayrışır. Mimetik düşüncede sembolizm yoktur, taklit vardır. Taklit bir düşünce midir değil midir, tartışılır. Hayvanda zihin olabilir, ama o düşünce durumu değil. Mitik dönemin düşüncesi bu anlamda simgeseldir. Mitik dönemin düşünce dünyası masallardır, biraz ötesinde tek tanrılı din dediğimiz veya ona benzer bir dinsel düşünce var. Aşağı yukarı günümüze kadar bir dini düşünce, dini anlamlandırma aşaması sözkonusu. İki de Ortadoğu, insanlığın beşiği dediğimiz bugünkü Yukarı Mezopotamya kaynaklıdır. Hem mitik ve hem dinsel düşüncelerin beşiği, bu Dicle Fırat vadileridir. Mitler toplumsallaşmanın gerektirdiği anlam örüntüleridir. Toplumsal yaşamın maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılayan bir imgelem olarak toplum kurucu rol oynarlar. Bu yönüyle klan toplumsallaşmasının zihin gücü, hakikati oluşturucudur. Büyük ekolojik döngü, yaklaşık on beş bin yıl önce sona eriyor. Orada yeni bir iklimsel dönem başlıyor. Bu, neolitiği imkân dâhiline sokuyor ve yeni bir dönem başlıyor. İnsan varlığı da burada önce dili icad ediyor, simgesel düşünceyi icad ediyor. Uygarlığa, devlete sıçrama yapıyor.

Bu dönemin düşüncesi doğayı ifade eder mi, doğa için biçtiği anlam var mı? Aslında var gibi gözüküyor. Örnek olarak İslam'ı alırsak, her şeyin bağlandığı bir Allah kavramı var. Allah, işte evreni kuşatan, an be an her şeye hükmeden, an be an her şeyi yaratan varlık olarak Allah'ın tanımı yapılır. Hatta tanımlanamazlığı ifade edilir. Bir imandır, ifade edilemez diye sunulur. İslam demek bu demektir. Aslında bu bir aşamadır ve çok çarpıcı bir aşamadır insanlık tarihinde. İslam'ın bu kadar etkili olmasının nedeni de budur. Felsefe ile mitolojik düşünce arası bir düşünce biçimidir İslam. İslami düşünce ne tam felsefedir, ne tam mitik düşüncedir. İkisine de şiddetle karşıdır, Gazali'de ifadesini bu bulur. Eğer bir ekol olarak bahsedeceksek ki hâkim ekoldür Gazali, bu ekol bir yandan Avrupa'da zafere giden, bilime yol açan felsefeye kapıları kapatır, diğer yandan kelamı geliştirir. Ama kelam demek felsefe demek değil.

Diğer yandan mitolojik çağı da kapatır. Ve böyle yepyeni bir İslam çağı doğar. Çok etkilidir, çağa damgasını vurmuştur. Hem Hristiyanlığı, hem Tevrat'ı hem Hint, Çin dinlerini geriletmiş, kendisine bir alan açmıştır. Neden? Çünkü önemli bir aşamadır. Felsefe ile mitoloji arasındaki

dönem, olmazsa olmaz bir dönemdir, ona bir peygamber gerekiyor. Hz. Muhammed de onu ifade ediyor. Hani Allah'ın 99 sıfatı var denir ya, 99 sıfat öteki olarak anlam bulan her şeydir. Evren felsefesidir aslında. Bunun ön aşamasıydı. 99 sıfat bir felsefedir. Bir programdır. Modernitenin felsefi öncülü, bilim felsefesinin öncülü. Bundan ötürü çok etkilidir Hristiyanlığa göre. Fakat açmazı da kendi içinde, çünkü kendi içinde modern felsefeye geçişin kapısını kapatmış. Meşhur İbni Rüşd ve Gazali çatışması biliniyor. Gazali İbni Rüşd'ü mâhkum ederken, Batı düşüncesi İbni Rüşd'ü esas alır ve geliştirir. Bildiğimiz felsefi ve bilimsel devrimi yapar, İslam ise ona tamamen kapalı kalır. Ve Batı üstünlüğü, Batı yükselişi başlar. İslam ise mitik düşüncede ve hatta Tevrat dini olarak (ki buna Musevilik diyoruz) ondan daha çok hakikati ifade eder. Ama çok ısrarcı olduğu için gerek Hristiyanlıktaki yeni açılımlar gerek mitolojideki katı inanç yaklaşımı iki yönlü bir baskı yaratır. Kapalılık İslam'ı müthiş tutucu güç haline getirir. 15. ve 16. yüzyıllar tutuculuğun zirve yaptığı yıllardır. 9. ve 10. yüzyıllar İslam'da bir Rönesans dönemidir, bütün dünyayı etkiler. Ama 15. ve 16. yüzyıllar muazzam bir tutuculaşma dönemidir ve fiilen İslam biter. Bunun somut ifadesi Safeviler'de, Babür Hindistanı'nda ve İstanbul merkezli Osmanlılar'da büyük bir tutuculuk başlar ve o tutuculuk zaten bir yüzyıl sonra 17. ve 18. yüzyıllarda ömrünü tamamlar. Bana göre İslam 18. yüzyılda bitmiştir. Hayatiyeti kalmamıştır, ondan sonra istismar edilmiştir. İngilizler bu İslam'ı istismar eder ve bildiğimiz o cihan egemenliğine, küçük bir adadan küresel bir hegemonyaya ulaşırlar. Bu, İslam'daki tutuculukla bağlantılıdır.

Bunu niye belirtiyorum? Buna biraz da Hristiyanlık dâhil ettim. Çünkü Hristiyanlık'la Batı üstünlüğü başladı. Hristiyanlık'ta yaşanan o Reformasyon İslam'da olmadı. Şiilik bunu denedi, yapamadı. Batı'da Reformasyon'dan Aydınlanma'ya geçildi. Rönesans da bununla bağlantılı, Reform, Rönesans, Aydınlanma, Batı'nın zihinsel üstünlüğünü mümkün kıldı, başarılı kıldı. İşte 18. yüzyılda Fransız Devrimi, İngiliz Sanayi Devrimi, Fransız Politik Devrimi. Bildiğimiz küresel çağda Batı, 19. yüzyılda zirve yaptı. 20 yüzyılda bu zirveyi sürdürdü, şimdi yepyeni bir aşamaya geçiliyor. Neden bunları belirtiyorum? Hani geçmişi doğru yorumlayamazsak geçmiş veya gelenek doğru anlamlandırılmazsa günümüzü anlayamayız. Günümüzü anlamadıktan sonra zaten gelecek anlamlandırılmaz. İslam, hele Kemalizm her ne kadar pozitivist düşüncüyü egemen kılanın adıyla da şu anda muhafazakar düşünce

İslam'ı hâkim kılmaya çalışıyor. Batı'da pozitivizm aşılırken, Türkiye'de muazzam bir tutuculuğa dönüştü. İslam'ın esamesi okunmuyor. İşte beş milyonluk bir İsrail karşısında, 300 milyonluk Arap İslamı nefes bile alamıyor. İslam bundan sorumlu tabii. Bunlara rağmen hala İslamcılık taslanıyorsa burada bir bit yeniği var. Bunu doğru anlamak için bunları belirtiyorum. Hatta Hristiyanlık mı egemen Müslümanlık mı gibi bir soru var. Yüzde doksan dokuz Hristiyan egemendir. Bunları doğru ifade etmek gerekiyor, gerisi dilenciliktir. Batı'nın kavramlarıyla Batı'ya karşı İslam'ı savunuyorlar. Böyle İslam savunması olmaz.

Batı, felsefede, bilimde, teknikte olağanüstü üstün, sen onun kalıntılarından, kenarından köşesinden yararlanmak istiyorsun. Ve bunu da dilencilik biçiminde yapıyorsun. Bunun çok başarı şansı olmadığı, son Gazze olayında ortaya çıktı. Saldırı yapıyor İsrail'e. Senin saldırı yaptığın İsrail, dünya hegemonu. Sonra da ona karşı Birleşmiş Milletler, Avrupa birliği bilmem insan hakları komisyonundan yardım diliyor. Yardım dilediğin kurumlar, İsrail'in damgasını vurduğu kurumlardır. İsrail'i hakiki düşman ilan etmişsen, o kurumlardan dilencilik yapmayacaksın. Tutarlı isen, milleti aldatmak istemiyorsan, yapma. O hegemon güçtür. Ya hegemonu boyun eğersin ya hakiki bir savaş yürütürsün. Bu Türkiye'de yapılmadığı için düşünceler karma karışık ve yine sermaye vurgun yaparak kendini katlayarak, bu çatışmadan egemenliğini güçlendiriyor. Buna dikkat çekmek için ben bu bölümü açtım. Bunu anlamak tabii günümüzü doğru anlamakla bağlantılı. Bu aydınlatıcı oluyor, sanırım bunu fazla açmaya gerek yok.

2-Toplumsal Doğa ve Sorunsallık

Doğa ve anlam, felsefi düşünceyi biraz güçlendirmek için bazıları merak edebilir. Bu merak haklı bir merak, çünkü bilim merakla başlar. Bu merakı doymak ona bir yol açmak için de bana göre öteki olarak veya doğanın diyalektiği gibi bir felsefi düşünceye ihtiyaç var. İşte bu bilimin bütün ortaya serdikleri; fizik, kimya, biyoloji bağlamında ne varsa aynı şey felsefe adına hatta mitoloji adına serilen ne kadar düşünce varsa, onları süzerek bir sonuç çıkarma ihtiyacı duydum. Spekülatif bir düşüncedir, öyle mutlak doğrudur demiyorum. Doğa, öteki gerçekliği anlaşılma değer. Evren de diyebiliriz buna. Hala anlaşılmayan bir kaç husus var. Büyük patlama deniliyor. Bu büyük patlama nedir, büyük patlamanın öncesi ne vardı? Büyük patlamayla evren için 13 milyar yıllık bir gelişme diyorlar. Bu pek akla yatkın gelmiyor. Giderek fizik bilimi temelinde art alan ışınması diye bir düşünce geliştiriliyor. Patlama sırası veya patlama öncesi... Doğal olarak insanın aklına gelir, bu patlama öncesinde bir evren var mıydı yok muydu? Bu patlama bir iğne ucunun milyar katı kadar küçük bir varlıktan başlıyor, bugünkü evren oluşuyor. Şimdi bizim galaksimiz Samanyolu'nun 200-300 milyar yıldızı var. Her yıldızın etrafında onlarca gezegen. Ve bir de milyarlarca galaksi... Bunun bir iğne ucundan doğması açıklama gerektirir. Bilim buna kuantum fiziği ile yanıt bulmaya çalışıyor. İşte kesinsizlik ilkesi, "hem-hem de" mantığı. Bütün bunlarla şu var: O kaba materyalizm dönemi yaşandı, o materyalizm iyi ki aşıldı. Evren hiç de öyle söyledikleri gibi değilmiş. İşte o güneş merkezli evren teorisi, daha sonra samanyolu, şu anda kara delik etrafında, bir de kara madde var, karanlık enerji...

Bu kavramlar daha da çoğalacak.. Parçacıklar, işte en küçük parça atom denildi, sonra baktılar atomun birçok parçacığı var, elektronla, protonla, nötronla izah ediliyor. Onların da parçacığın, parçacığı var. Bir tanrı parçacığı çıktı. Velhasıl bu böyle gidiyor. Niye bunu söylüyorum? Demek ki materyalist açıdan da idealist açıdan da henüz katı gerçekler yok. Yüzde yüz o doğru, yüzde yüz bu doğru yok. Belli ki insan zihninde bir gelişme var, bir patlama var. Hakikat arayışı devam edecek. Bu iyi bir şeydir, hakikat arayışına insan zihninin açık olması umut veriyor en azından. Hem özgürlüğe umut veriyor, hem yaşama umut veriyor. Özgür yaşama.. Onu geliştirmek bana göre doğru bir şey. Hatta böyle bir düşünce tarzı, bizi toplumsal doğanın izahına götürür. İşte ikinci başlıkta bunu ifade etmek istiyorum. Genelde doğa ve anlam konusunda benim şöyle bir değerlendirmem var: (Hegel de bununla çok uğraşmış) Hegel anlamı doğanın kendisinde bulur. Geist dediği evrensel ruh, evrensel tin aslında beynin dışında bir gerçeklik. Varlık da bir gerçekliktir. Anlam varlığın içindedir. İnsan beyni tarafından üretilmiyor. Bir nevi idealizm de denir buna. Hegel idealizmi diyorlar. Bir gerçeklik payı da yok değil.

Marks bunun tam tersini ifade eder. Yansıma olarak ifade eder düşünceyi. Zaman, insan beyninde olup biten bir şeydir. Bunu dışa yansıtır ve düşünce oluşur. Biraz buna terstir. Anlamın kendisi doğadadır. Burada bir felsefi tartışma var, devam ediyor. Bu tartışmaların devam etmesi iyi bir şeydir. Materyalizm ya da idealizm diye dondurmak doğru değildir. Bu ikilem yanlışa götürür, götürüyor. Dolayısıyla diyalektik düşünce bunun aslında katı dogma haline gelmesini engelliyor. Diyalektik adı üstünde ikilem anlamına geliyor. Ari dilinden geliyor. Diyalektikte bir'in anlam kazanması iki'ye bağlıdır. İki bir'i akla getirir. Bunu düşünceye uyguladığımızda; işte düşünce maddeyi gerekli kılar, özne nesneyi gerekli kılar. Bu sürüp gider. Bu faydalı bir şey veya bir açık kapı bırakıyor. Diyalektik düşüncenin tersi metafiziktir. Metafizik bir düşünce biçimi, ama diyalektik kadar başarılı değil. Diyalektik daha başarılı. Yalnız onu geliştirmek gerekiyor ve geliyor da. Demin söylediğimiz doğanın izah edilmesi, bu biçimiyle diyalektik düşünce sayesinde olmuştur.

Buradan hemen toplumsal doğa ve sorunsallık adlı başlığa geçiyorum. Evet, toplum da bir doğadır. Ama buna ikinci doğa

diyorlar. Doğrudur. Bana göre de toplumsal doğa ile büyük farklılaşma var. En temel özelliği, düşünce esnekliğidir. Doğadaki düşünselliği tartışmıyorum. Ama toplumsal doğa düşünce ile örülen, bizzat insanın önce simgesel sonra bilimsel, felsefi, dini bütün düşüncelerini temeline yerleştirdiği bir doğadır. Toplumsal doğa bir taş değil, bir bitki değil, bir hayvan değil. Düşünce temelli oluyor. Toplumsal doğanın böyle bir farkı var. Toplum dedin mi hemen akla düşünce gelir. İşte Atina, felsefi toplum ile gelişti. İşte Batı, bilimsel düşünce ile gelişti. Londra, Amsterdam ikilemi diyelim, bir Atina ve İsparta ikilemi, o da felsefe ile mesafeyi açtı. İslami düşünce en verimli dini düşünce olarak mesafe kaydetti. Bunların hepsi toplumun değişik aşamaları. İşte Sümer toplumu mitolojinin zirvesi, Sümer toplumunu bu kadar ilkel kılan, devletli toplumun beşiği olmasıdır. Ve Yukarı Mezopotamya'da Dicle ve Fırat'ın olduğu mümbit verimli toprağın yarattığı mitsel bir düşüncedir ve orada zirve yapmıştır. Tanrı ve tanrıçalar dünyası çok çarpıcıdır ve buradan alınan kavramlar daha sonra geliştirilmiştir. Buradan alınan kavramlar Kuran'ı üretmiştir. Kuran'daki düşüncelerin büyük bir bölümü buradan alınmıştır. Atina felsefi düşüncesinin de büyük bir bölümü buradan alınmıştır. Kuzey, Avrupa o zaman vahşet döneminde. Atina'nın yaptığı; hem Medya'daki Zerdüşt felsefesini hem de Mısır'daki dini düşünceyi alır. Babil'e gelmeyen aydın yoktur. Hepsi Mısır'ı, Babil'i ve Medya'yı hatta Persepolis'i görmüşlerdir. Aldıklarını bir senteze dönüştürmüşlerdir. Demokrasi düşüncesi de buradan alınıyor aslında. Ve işte Grek ve Helen dediğimiz uygarlık adımı atılıyor. Bir de toplumsallık, işte ilk çağ toplumu dediğimiz Marksizm'deki "toplumun barbarlık aşaması veya ilkel dönem" denilen dönem ve ardı sıra kölelik kurumu geliyor. Buna geçmeden önce de bu toplumsallığın genel tanımını verdik. Ama bu nasıl gelişti? Şimdi biliyorsunuz, toplumsal gelişme Sümer mitolojisinde nasıl izah edilir? Üç tek tanrılı dinde de Âdem babadan Havva anadan nasıl yaratıldığı açık yazılıyor. Hatta beş bin yıl diyor. Kendilerine göre bir tarih de veriyorlar. Tamamen dini inançla bağlantılı. Bilimsellik hatta Atina düşüncesi bunlarla arayı açtı. Dolayısıyla yeni bir toplumu yaratıp zirveye çıkardı. Kapitalizm aldı başını gidiyor. Batı kökenli düşünce hem hegemonik düşünce hem de bizzat maddeleşmiştir. Maddi bir güç haline gelmiştir. Ama bir nokta karanlıkta kalıyor. Nedir o? Bu toplumsal

doğa nasıl oluştu? Ve kim oluşturdu? Toplum sadece bir araya gelen insanlardan müteşekkil bir oluş değildir. Toplum bir araya gelen insanların ürettiği ve etrafında ortaklaşarak kendilerini kollektivite üzerinden gerçekleştirdikleri bir değerler sistemidir. Tüm toplumsal oluş ve yapılanmaların kurucu, taşıyıcı, geliştirici unsuru anlamdır. Toplumun kendinden başka öznesi yoktur. Toplum oluşun öznesi de, nesnesi de yine toplumun kendisidir. Ve bu oluş ucu açık bir karakter arz eder. Başka bir ifadeyle toplum kurulan, yıkılan ve yeniden kurulan bir fiil halidir.

Nihayetinde bu toplumsal doğayı insan oluşturuyor. Toplumsal doğa, insan türünün etrafında oluşan bir gerçekliktir. Hayvanlar da topluluk halinde yaşar. O ayrı. Mimetik bir zihniyet olduğunu söyledik. İçgüdülerle, taklitle oluşan bir şey. Evet, insanda da içgüdü var. Taklitçi eğilim hayvandan kalmadır. Beynin en alt tabakası hayvandan kalmadır. Küçük beyin dediğimiz içgüdüden sorumludur. Mitik düşünce, mimetik düşünceyi aşıyor. Onun da beyinde temsili, orta beyin dediğimiz kısımdır. Onun sorumluluğunda insan, insan oluyor. Mitik düşüncenin geliştiği insan, aslında orta beyinle yaratılan insandır. Tabii bunlar hep iç içedir. Öyle bıçakla keser gibi basamak basamak yükselmez. Hepsi iç içe. Müthiş bir evren var.

Peki, insan türünde kim ondan sorumlu olur? İşte burada kadın devreye giriyor. Daha da dikkat çeken bir şey, erkeklik-dişiliğin nasıl meydana geldiğidir. Bu da tabii biraz kafa karıştırıyor. Ben fazla incelemedim. Ama bilebildiğim kadarıyla önceki varlıklar tek hücreli biliyorsunuz, mitoz bölünme, her hücre sadece bölünüyor. Bir'inden iki çıkıyor. Böyle bir çoğalma biçimi biliyoruz. Henüz ortada erkek dişi diye bir bölünme yok. Ve bu devam ediyor, milyonlarca yıl. En son tespit edebildiğimiz kadarıyla canlının ikiye bölünmesi dişil ve eril olarak 300 milyon yıl öncesine dayanıyor. Bunları daha iyi inceleyebilirsiniz. En azından böyle kabaca izah ediyorum. Zaten burada bilimsel ifadeye gerek yok, felsefi olarak konuşuyoruz. Böyle bir dişil-eril bölünme neden oldu? Doğanın diyalektiği dedik ya, diyalektik bundan sorumlu. Her şey ikilemlidir. Enerjiden, madde nasıl doğdu, parçacıklar nasıl farklılaştı? Evet, atomda da parçacıklar var, parçacıklar olmasa atom zaten olmaz. Madde enerjiye nasıl dönüşür? Madde yani o görünen şeyler, yıldızlar maddeleşmiş enerjidir. Einstein'in $E = mc^2$ formülü, enerjinin maddeye dönüşümü

formülüdür. Formülün önemi, burada konunun anlaşılmasını mümkün kılmasından geliyor. Dişil-eril olayı da bunun bir uzantısıdır. Evrendeki gelişmeye aykırı bir şey değil. Onun bir uzantısı olarak, artık yavaş yavaş tek varlıkta ikilem yerine ayrı varlıklarda bir birleşme. Eril varlık türüyor, dişil varlık türüyor ve biri ikiye bölüyor ve ikiden tekrar bir birlik... Giderek derinleşmiş bir eril, derinleşmiş bir dişil varlık geliyor. Bu, aşağı yukarı 300 milyon yıl öncedir. Hem bitkilerde böyle gelişmeler oluyor hem de hayvanlar âleminde. Bazı hayvanlar ısıyla bağlantılı olarak hem dişil oluyor hem de erkek. Dolayısıyla bu katı bir şey değil, dönüşebilir, diyalektik bir gerçekliktir. LGBT biliyorsunuz büyük bir tartışma konusu. Hem eril hem dişil özelliklere (hermafrodit) sahip böyle çok sayıda kişi var. Hatta ameliyatla kendini ya erkek yapıyor ya dişil. Böyle ameliyatlar yaygın olarak gerçekleşiyor. Bunda dikkat çeken nokta dişil ve eril arası aşılmaz bir uçurumun olmamasıdır. Tabii ki bunun felsefi sosyolojik yanı çok farklı. Bunun ahlaki boyutu var, topluma yansımış hali var. Bunlar diyalektik düşünce ile aşılabılır.

Burada kadının rolüne girmek istiyorum. Eril-dişil ayırımı mucizevi bir şey değil, doğanın diyalektiği gereği bir şey. Bir üstünlük arz etmiyor. Dişil olmak bir üstünlük değil veya eril olmak kutsallık değil. Bunlar özel bir sonuç çıkarılacak bir olay değil. Doğanın diyalektiği gereği bunlar olacak, oluyor. Nitekim biz buna farklılaşma dedik; farklılaşma olmazsa yaşam olmaz. Yaşamın anlamı farklılaşmayla bağlantılı. İşte tek bir kişi hem nasıl dişil hem eril olacak. Yaşayamadıkları günümüzde belli. Hermafrodit insan, hem eril hem dişil nasıl oluyor? Geleneksel ahlak bu kişileri mâhkum ediyor. Ama bana göre bu bir sorundur. Operasyonlarla erkeklik yönü öne çıkabilir, kadınlık tercihi öne çıkabilir, ikisi de değerlidir diyelim. Doğa seni ikiye ayırsa bu ikiye ayrılmayı bir özgürlük imkânı, bir farklılık olarak göreceksin, o farklılığın anlamı var. Dişilin de anlamı var, erilin de. Toplumda da bu vücut bulmuştur, mühim olan bunları karşıt hale getirmemektir. Karşıt hale getirme işte sorunun başlangıcı oluyor. Şimdi toplumsal sorunsallık böyle başlıyor. Biri der "eril üstündür" diğeri der "dişil.." Böyle şeyler, toplumsal doğada sorunsallık konularıdır. Dişil üstünlük arada gelişecek onu biraz anlatalım. Diğeri de karşı tez olarak yükseldi, "üstün olan erildir" dedi. Ve sonuçta korkunç felsefeler oluştu, büyük bir sorun oldu.

Toplumsal sorunsallık uygarlık sonrasında devletle başlıyor demiştim. Öyle görünüyor ki devletle değil; çok daha öncesinde, 30 bin yıl önce gelişmiş. Ve sonuçta eril, kadınlara benzeşmeyecek olağanüstü bir yapılanma, kadınlarda da erkeklerle sanki dağlar kadar farkı olan bir tip kişilik gelişti. Dikkat edilirse erkeklik kromozonları ile kadınlık kromozonları arasında küçücük bir fark var. Çok küçük bir farktır. Sonuçta düşünce dediğimiz şey insana özgüdür ve düşüncenin erkeği kadını yok. Düşünce bu ikilemleri tamamen aşan bir özelliktir. Hatta erkeğe özgü siyasi alan, kadınlara özgü siyasi alan demek saçmadır. Tamamen insana özgüdür siyaset alanı. Bunu daha da yaygınlaştırabiliriz. Ekonomide, sanatta, hatta dinde, "kadının dini", "erkeğin dini" gibi ayrımlar yapıldı, ama buna temel bir gerçekliktir diyemeyiz. "Erkeğe özgü düşünce", "kadınlara özgü düşünce", bunlar kesinlikle sorunsallığı ifade eder. Hatta sorun bile değildir, sorunsallıkta çakılıp kalmadığı. Hatta diyalektik düşüncenin inkârıdır. Feminizm kadınlara özgü düşüncedir, bunun karşıtı erkekliktir. Erkeklikte de sadece erkekliğe dair düşünce, iki tutucu alandır, katılaştırıyorlar aslında. Böyle bir katılık doğada yoktur, doğadaki diyalektik topluma yansır, toplumdaki diyalektik de yaşamı, farklı yaşamı mümkün kılar. Yaşam farklıdır. Fark, yaşamı ifade eder. Yaşam da farklılaşarak zenginleşir. Donmuş karşıt bir ikilem, uçurum demektir. Bu uçurumda vuruşurlar, aile cinayetlerinin altında da bu gerçeklik var. O cinayete yeltenenin bakış açısında kadın donmuştur. Kadın mutlak kadın, erkek mutlak erkek, ama diyalektik bir düşünce akışı olmadı mı birisi diğerine mutlaka ihanet eder. O onu vurur, diğeri onu vurur. Buradan kaynaklanıyor sorunun temeli. Bu da dediğim gibi müthiş bir sorunsallık anlamına geliyor. Bunu aşmak gerekiyor.

Bu ana başlık altında sorunsallığı doğru koyduğuma inanıyorum. Biz devlet bağlamında kent- köy ayrımı dedik, sınıf ayrımına dayandırmak istedik, bu yetmiyor... Var da böyle sınıftan kaynaklanan sorunsallık var, devlet komün sorunsallığı var, bunları işleyeceğim, bunlar ciddi gerçekleştirmeler. Esas sorunsallık, toplumda eril-dişil ögenin çatışmasıyla başlıyor. Eril-dişil düşünce tutuculaşınca, gözü görmez hale geldikçe, kendini temel gerçeklik olarak gördü. Önce bunu kadınlarda görüyoruz. Kadın tanrıça çağı, arkeolojik araştırmalar da yaşandığını gösteriyor. Son 30 bin yıldaki o tanrıça figürleri, böyle bir çağın yaşandığını gösterir.

Bütün Avrasya'dan Batı Avrupa'ya, Ortadoğu'dan Afrika'ya kadar böyle bir dönemin yaşandığı tespit edilmiştir. Peki, tanrıçılık ne anlama geliyor? Kadın doğuran bir varlık, doğum kadında gerçekleşir. İnsan türü olarak kadındaki doğum değişiktir, iyi anlamak gerekir. Bütün incelemeler şunu gösteriyor; bitkilerin çoğalması, ilk hücrenin bölünmesi kolay gerçekleşir, hayvanlardaki doğum biliyorsunuz yavru doğar yirmidört saat içinde ayağa kalkar. Bütün hayvanlarda bu böyledir. Bazıları uzun bazıları kısa sürelidir, ama kolay bir doğum kolay büyüme. Fakat insan türüne geldiğimizde enteresan bir durum doğuyor, zor doğum yapıyor ve o da yetmiyor beş-altı yıl ana desteği olmadan yalnız yaşayamıyor. Yani hayvanda yirmidört saat, insanda yedi yıla kadar çıkıyor. Bu neyi gerektiriyor? Ananın etrafında bir toplumsallık gerektiriyor. Çünkü erkeğin ne olduğu belli değil. Yavrunun erkekle ilişkisi diye bir olgu yok ortada. Kadın ile erkek ilk defa nasıl karşılaştılar? İnsanda da, hayvanda da cinsel güdü var. Cinsellik güdüsü, tıpkı açlık güdüsü gibi temel güdülerdendir. Güdüler bilinçtir, canlılık işaretidir. Açlık hissi olmazsa doyum olmaz, dolayısıyla yaşam olmaz; cinsel güdü olmazsa üreme olmaz, üreme olmayınca yaşam olmaz. Bunu anlıyoruz. Baba kim? Aslında önce baba yok. Hatta cinsellik kiminle kurulmuş, nasıl kurulmuş konusunda bir bilinç yok; sadece bir güdü var.

Kültür insan türünde ortaya çıkan bir bilinçtir. Bu, önce kadında başlıyor çünkü çocuğu doğuran kadındır. Daha sonra tek tanrılı dinlerde de "Havva Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştır." denilir. Sümer mitolojisinde de bu bölüm uzunca anlatılır. Yahudiler de bunu Tevrat'a koymuştur. Tevrat'tan da Kuran'a geçmiştir. Doğuran kadın çocuğu büyütmek zorunda. Beslemek zorunda, beslemek için de toplayıcılık yapmak zorunda. O da muazzam emek ve çaba gerektiriyor. Yaklaşık bir-iki milyonluk tarihten bahsediyoruz. Bu, Afrika Rif Vadisi'nde başlamış, daha sonra Ortadoğu'da yoğunlaşmış. Gerçek kültürleşme ise Toros-Zagros vadilerinde gerçekleşir. İnsan burada insan oluyor, kadın burada kadın oluyor. Kadın demek ki çocuğu büyütecek, çünkü çocuğun kendinden doğduğunu biliyor. Kadın muhtemelen birlikte büyüdüğü kız veya erkek çocuk olarak nasıl birbirlerini tanıyorlarsa, ana kadın da kardeş olarak, kız kardeş olarak, bir-iki tane dayı, teyze gibi akrabalarını tanıyordur. Bir kültür başlıyor bununla, 7 kişilik, 10 kişilik

15 kişilik. Sayı 20'yi geçmiyor. Bunlar bir arada bir klan oluştururlar. Klan toplumsallaşma tarihinin ilk örgütlenme formudur. Klan, ana etrafında oluşan bir kültürdür. İşte bu da gırtlak yapısında elverişli hale gelince, yaklaşık 30.000 yıl önce dil denilen olay da oluşur. İşaret dilinden ses diline geçiş gerçekleşiyor. Mitik düşünce, simgesel dil de sonuçta Verimli Hilal dediğimiz bu coğrafyada ortaya çıkıyor. Muazzam bir kültürel patlama halinde bir uygarlığa dönüşüyor. Köy-kent, onunla birlikte devlet-sınıf gelişiyor.

Mühim olan toplumsal doğanın kadın etrafında gelişiyor olmasıdır. Kadın etrafındaki toplumsal doğa, Sümer toplumuna kadar hatta tarih verirse M.Ö.2.000 yıl öncesine kadar egemen bir kültürdür. Egemen bir kültür olarak Ana Tanrıça kavramı ortaya çıkıyor. Heykelciklere, hala var olan tapınak kalıntılara yansımıştır. Gılgamış, Babil Enuma Eliş gibi mitolojik destanlarda çok açık anlatımları var. Dolayısıyla vardığımız sonuç, kadın merkezli bir toplumsallaşmanın var olmasıdır. Ve bir de dişil ve eril öğelerin tutuculaşmasına dayalı sorunsallaşma var. Bunun da temeli burada çok güçlü atılmış. Bütün arkeolojik kanıtlar hayvan ve bitki evcilleşmesinin burada başlamış olduğunu gösteriyor. Marks'ın zamanında bunlar yoktu. Sümer toplumu araştırmaları daha ortaya çıkmamıştı, bu nedenle onu suçlayamayız. Marks sınıflarla başlatır tarihi. Oysa sorunsallığın başlangıcı sınıfla değil, kadın toplumsallığı etrafında gelişir. Bilebildiğimiz kadarıyla bu sorunsallık da uygarlıkla sonuçlanır. Kentin doğuşuyla sonuçlanır ve burada da kadının damgası vardır.

Uruk ilk kenttir, ilk devlettir; ilk sınıftır aslında. Gılgamış destanı bunun bütün ipuçlarını veriyor. Büyük bir savaş olduğu için destana girmiş, insanlığın ilk yazılı destanıdır ve bu ilkin için de yüzlerce ilk var. İşte sınıf yaratımı, devlet yaratımı, erk yaratımı, müthiş başlangıçlardır. Burada Uruk kentinin kurucu tanrıçası da İnanna'dır. Ninkursag "Ninna" kelimesi de herhalde oradan geliyor. Dolayısıyla bu kadın merkezli tanrıçalık, o yükselişi ifade ediyor. O dini, tanrıça dinini ifade ediyor. Kutsallığı o derece gelişmiş ki Gılgamış gibi biri tiril tiril titiriyor. Bereket törenlerinde açık bir cinsel töreni de var. Mitoloji yazarı, bu kutsal evlilikleri müthiş bir tören olarak tarif eder. Ve o birleşmeyi gerçekleştiren güçlü erkek ertesi gün öldürülüyor. Birçok kültürde böyle bir durum var. En son Aztekler'de de yakalanan delikanlıların hepsi kurban ediliyor. 1500'lere kadar bu kültür birçok tarafta uygulanıyor. Bir bakire ile bir ay veya bir yıl

gibi kısa bir sürenin ardından öldürülüyor ve ciğeri de yeniliyor. Aztekler'de korkunç bir gelenek var. İspanyollar orayı fethettiği dönemde halen orada senede böyle binlerce genç erkek kurban ediliyordu. Hem de tapınakta. Ve bu başka yerde de böyle. Bunun temeli tanrıça dininden kaynaklanıyor. Tanrıça, kendisiyle kutsal evliliği yapan kişinin öldürülmesini sağlıyor. Bunun da sosyolojik açıklaması şudur; tanrıça yerini erkek tanrıya bırakmak istemiyor. Bunu açıklıkla söyleyebilirim: Bu tez benim. Kitaplarda böyle "kutsal evliliğin bir gereğidir" diye yazıyor ama kadın yerini bir erkek tanrıya bırakmak istemiyor. Dumuzzi, İnanna'nın sevgilisidir, ne kadar sevgilisi olsa da onu öldürüp yerin altına gönderiyor. Kural öyle. Neden? Çünkü kadın yerini bir erkek tanrıya bırakırsa başına ne geleceğini biliyor. Nitekim Babil Destanı'nda bunun gerçekleştiğini görüyoruz. İnanna 4000'lerde Uruk sitesinde mutlak bir güç iken, mutlak tanrıça ve kutsal evliliğin bütün görkemini sürerken, Gilgamiş bile köşe bucak kaçmaya çalışıyor. Ölümsüzlük arayışı bununla ilgilidir.

Bu ölümsüzlük arayışının anlamı şudur: erkek canını kurtarmak istiyor. Çünkü Uruk sitesi tanrıçasının o dine göre bir sürü erkek rahipleri var. Tanrıça dediğim, bir kadın yönetici var, tapınakta ona bağlı rahipleri var, içlerinden istediğini alıyor, onunla kutsal evliliği yapıyor, ertesi gün de adamı öldürüyor. Öldürüleceğini bildiği için Gilgamiş kaçıyor, "beni seçme" diyor. Birinci kaçış planı var, ikinci kaçış planı var; her seferinde yakalayıp getiriyorlar. Ama sanıyorum çarpıcı bir gerçeklik yaşanınca canı bağışlanıyor. Nasıl bağışlanıyor bilmiyorum, araştırmadım. Canının bağışlanması müthiş bir olay olduğu için Gilgamiş destanı vücut buluyor. Gilgamiş'in farkı, artık öldürülen bir erkek olmaktan çıkmasıdır. Öldürülen bir erkek olmaktan çıktıktan sonra bu destan vücut buluyor. Ve taşlara kazınıyor, tuğlalara yazılıyor, bugüne kadar gelen bir erkeklik çağı başlatıyor. M.Ö. 4.000'lerden M.Ö.2.000'lere, Babil hükümlerine kadar egemenlik yavaş yavaş erkeğe geçiyor. Bu sefer tersinden erkek, bu yüce kadın tapınağını alıyor. Gilgamiş Enkidu'ya (ki büyük ihtimalle o dağlardaki proto Kürt oluyor) bir fahişeyi gönderiyor. Bir dstandır ama bir fahişe üzerinden erkeği elde etme kültürü de vardır. Ne yapıyorlar? Allayıp pulluyorlar. Zaten tapınağı var, biliyorsunuz en seçme kadınlar tapınaktadır. Uruk sitesinde bir kadın tapınağı var, bunu günümüzün kerhanesine benzetebiliriz.

Tapınaktan kerhaneye bir dönüşüm söz konusudur. "Musakkattin" evet, ismi de var. Bu, erkeğe dayalı toplumsallaşmadır. Halen de öyle değil mi?

Çok çarpıcıdır, saflarımıza kadar sızmalar oldu. PKK'yi bölüp parçalamak için böyle özel kadınlar yollandı. Çok çarpıcıdır. Bunları biz yaşadık, ben bile belki yaşamış olabilirim. Böyle bir gerçeklik var. Şu anda da çok yaygın. İşte örgütün başına musallat etme, hatta örgütün kendi kendini lağvetmesi bu olgu etrafında gerçekleşiyor. Bir tarihsel temeli elbette bu topraklarda var. Enkidu Zagroslar'dan getirilmiş; "güçlü erkek" diyor, muhteşem, en az Gilgamiş kadar güçlü. Hatta o olmadan Gilgamiş yaşayamıyor. Hâkim, kenti koruyan adam. Destanda var. Muazzam övgüler var. Ölüncü Gilgamiş da kendini öldü biliyor. "Nasıl öldün, nasıl başına bu felaket geldi" diyor. Anlatılan trajik bir destandır. Ama özü şudur: Bu, kadın üzerinden dağdaki adamın kontrolünü ele geçirmedi. Kadın tapınağı musakkattine dönüşmüş, Gilgamiş artık krallığa geçiyor; hem tanrı hem kral. Kendine bağlı bir erkek ordusu oluşturmak için nasıl ki Kürtler'den asker devşiriliyorsa, bu yolla ağırlıklı olarak kadın evi üzerinden getirip o dağlıyı götürüyorlar, tapındaki fahişe ile birleştiriyorlar. Adam iki-üç günde dağılıyor, darmadağın oluyor. "Bir daha asla dağa çıkmam" diyor. Çünkü fahişeye alışıyor. O gün bu gündür toplumu baştan çıkararak, kadını fahişeleştiren, erkeği de en kötü duruma sokan bu kurumun temeli böyle atılmıştır. Gilgamiş destanın özü de bu.

Bunu niye anlatıyorum. Sorunsallık dedik ya; kadın ve sorunsallıktır. Bu gerçeklik ana başlık altında incelenebilir. İnkâra gelir mi, hala etkisi yoğun yaşanıyor. Erkek nasıl erkekleşti, bunu anlattım. Tanrıça nasıl erkek dinine dönüştü, bunu anlatmaya çalışıyorum. Gilgamiş'ta korkunç. Enkidu da proto Kürt'tür. Böyle çok kaba ve genel tarif ediyorum. İsteyen bunu derinleştirebilir, ama özü bu benim için. Kadına dayalı toplumsallık, buna dayalı erkek kadın çekişmesi, kadın tanrıça, erkek tanrı. İşte Tevrat'ta yeri var, İncil'de yeri var, rahip-rahibe. İslam'da ise harem kurumu Osmanlı'da zirve yapmış, Muaviye'de zirve yapmış. Hristiyanlıkta zirve yapmış. Yahudilik'te de ev, aile denilen olgunun kökü Tevrat'tadır. Tevrat'ı açın bakın kadın nasıl eve kapatılmış. Eve kapatılmanın temelini Zerdüşt atmış. Yahudiler Babil'de onu Zerdüşt'ten alıyorlar. Müthiş bir aile kurumunun temeli böyle atılıyor. Eve kapatılma, evlenme...

Evlenme eve kapatılma anlamına geliyor. Gelin allanıp pullanıp eve kapatılır.

Kadın bitki topluyor, erkek avlanıyor, canlıyı öldürüyor. Savaş bir canlıyı öldürmektir. Hayvan öldürmek cinayettir. Kadının bitki tohumları etrafında toplumsallığı oluşturması bambaşka bir olay. Erkeğini öldürerek kendini güçlendirmesi bambaşka bir olay. Bunu daha da açacağım. Birisi şu andaki katliamcı topluma dönüştü, birisi hala toplumu ayakta tutmaya çalışıyor. Dolayısıyla toplumu ayakta tutma kültürü kadın etrafında gelişen bir sosyolojiye dayanır. Savaşı esas alan, yani ganimeti esas alan toplum, erkek ağırlıklı toplumdur. Onun işi gücü artık değerdir. Marks bunu sınıfsallaşmaya bağlar, oysa hiç gerek yok. Bir artık değer imkânı oluşmaya başlarsa, kadının etrafında bir bitki toplumu, bir besin arttırımı olursa erkek buna göz dikiyor. Erkek hayvan da avlıyor, ama bir de kadının topladığı besinlere el koyuyor. Hem besine el koyuyor, hem kadına el koyuyor, hikâye böyle başlar. Bir taşla iki kuş vuruyor.

Evet, kadın toplum geliştirmiş, ev kurmuş, yavrularını besliyor. Bir kadın klanı var bir kadın toplumu var. Tanrıça durumuna gelmiş, 30 bin yıl insanlığı idare etmiş. İşte avcı erkek ki özel bazı birlikleri var, erkek kardeşliği diye bir kulüp oluşturmuş. Erkek kardeşliği kulübü, o kulüp de bir kaç ahbap çavuştur. Avcılar grubu oluşturmuş, önce hayvanları vurur, başarılı olursa şölen yapılır. Ama bir bakıyor ki kadın buğday, arpa, mercimek ekıyor ve neolitik dediğimiz toplumu böylece köy kurarak geliştiriyor. Ev kuruyor. Kurar, çünkü yavruları besleyen ve koruyan o, kardeşleri var teyze olarak ve dayı olarak. Çocukları var ve bu bir klan. Ama üretiyor. İcat ediyor. İnanna Enki'ye diyor ki "benim yüzlerce Me'mi sen hırsızladın". Bu şu demek: Yüzlerce yaratım sanatı var, kurumu var; aslında bunların yaratıcısı bendim ve şimdi sen bunları sahipleniyorsun! "Ben yarattım diyorsun ve yalan söylüyorsun" diyor destanda Enki'ye. "Bunları ben yarattım, sen el koyuyorsun" diyor. Bu mitolojik çözümü de ben ilk defa ortaya koyuyorum ve bu tuttu. Şu anda herkes bunu böyle kabul eder. Ama en açık ifadesi ile ben kendime özgü bir tarzda dedim. Bunu daha da geliştirdim. İşte Gilgamesh destanının çözümlenmesini de böyle yaptım.

Sorunsallığa gelince, erkek bu avcı kulübüne dayanarak bu kadın toplumsallığına saldırıyor. İşte sorun öyle başlıyor. Doğru mu, doğru. Alın alıntıları, Urfa başta olmak üzere görüyoruz. Çok yaygındır.

Güçlü erkek evlilik olayı ile her gün öldürüyor. Tuhaftır, hatıralarımı çok anlatmak istemem, ama bir tanesi aklıma geliyor. Hala aklımda; biz bacı kardeş olarak bir eşeğimiz vardı. Yük ve ot bindiriyorduk. Hala tarlası da aklımda. Bir yetmezlik çıktı. Eyne bacıma hatırladığım kadarı ile bir dayak atma olayım vardı. Buradan da söylenen bir sözü vardı, "senin gücün ancak bana yeter" dedi. Aklımda kalmış ve her halde biraz daha güçlüydüm ondan. Ve iş yapmayı yeterli ve doğru yapmadığı için bir el kaldırma olayı olduğunu hatırlıyorum. Tuhaftır, Eyne benim ziyaretime bile gelme ihtiyacı duymadı. Fatma bacı hala yaşıyor. Ama bu hiç bu orali bile değil. Kendine bağlı bir dini mi var? Düşüncesi mi var? Yarı deli bir kadın olarak yaşadı. Çok enteresan, çok acı bir yaşamı da olabilir, ama beni hiç aklına bile getirmede bir kardeş olarak. Pek derin bir sevgisi oluşmadı. Acaba o dayak ile ilgili olabilir mi? Belki de onu düşünmeye başladı. Araştıracağım bir gün.

Durum şu; yani şu anda zaten yaygın yaşanıyor, canı sıkıldı mı kadını öldürüyor. Bugün kent köy ayrımı da yok. Urfa, İstanbul ayrımı da yok. Belki İstanbul'da daha fazla. Şu anda müthiş bir sorundur aile sorunu. Bence bu evlenmekten ve evlilik biçiminden kaynaklanıyor. Kutsal aile hikâye. Öyle kutsal aile falan yok. Eve kapatmak ile kadın muazzam bir kölelik atmosferine alınıyor; dayanamıyor. Patlıyor, çatlıyor ve erkek de vuruyor. Gazeteler bunun haberleriyle dolu. Binde bir kadın vurmaz ama yüzde doksan dokuz erkek kadını vurur. Kim inkâr edebilir? Ortada. İkiyüzlülük yapmaya gerek yok. Sonuç olarak bu sorunsallık buradan doğuyor. Sınıfsallıktan doğmuyor. Kadın erkek ilişkisinden doğuyor. Sorun mu? Evet, hem de temel bir sorun. İşte Gilgameş destanında ipuçlarını aradık, Sümer toplumunda temellerini aradık. İşte daha sonraki o devlet, kent ve sınıf ayrımında zirve yaptı. Tevrat'ta var. Kuran'da da dolu örnekler var. Göbeklitepe'nin üstünün kapatılması da bir erkek eylemi olabilir. Bir düşünce olarak bu erkek egemenliğinin bir oyunu da olabilir. Ama kesin bir şey diyemem. Ben bunun üzerine bir spekülasyon bile yapmam. Göbeklitepe yaygın bir kültürdür. Dicle ve Fırat arasında 200'ü aşkın kalıntı var. Karahantepe'de erkek üstünlüğü bir cinsel organ üstünlüğü kadar bariz yansıtılmış. Böyle heykelleri var. Bu erkek heykelleri Hindistan'a ve Mısır'a da taşırılıyor. Bir erkek üstünlüğüne geçiş var. Ama bu geçiş en az 30 bin yıl kadın etrafında bir toplumsallık olarak geliyor, üretim

patlaması oluyor.

Yukarı Mezopatamya'nın flora ve faunası çok zengin, bitki zenginliği var. Karacadağ etrafı böyle. Arpa ve buğday, Karacadağ etrafında kültüre alındı. Koyun ve keçi burada evcilleştirilmeye alınıyor. Yağmur ile beslenen bir bölge. Dünyanın diğer yerlerinde bu çok sınırlı. Burada yağmur ve toprak müthiş uyum gösteriyor. Ve böyle bir bitki ve hayvan patlaması geliyor. İnsanlar Afrika'dan geliyor ve burada yoğunlaşıyor. Bitki, hayvan bol. İstedğin kadar avcı da, istediğin kadar toplayıcı da olabilirsin. İkisi de oluyor. Birisi kadın etrafında birisi erkek etrafında. Sonuçta ne oluyor, çatışıyor. Erkek avcı ve elinde silah. Çatışma Obsidyen, çakmak taşıyla oluyor. Silahlar Göbeklitepe etrafında hala var. Obsidyen ticareti yapılıyor. En kıymetli ticarettir. Obsidyen, silahtır aslında. Çünkü keskin bir silahtır. Bu keskin bıçak erkeğin elinde bir avcı aletidir ve onunla herkesi kesiyor. Kadın bu üstünlük karşısında yeniliyor. Adam küçük bir kulüp, beş on tane ahbap. Elinde obsidyen bıçağı var, nereye giderse öldürüyor. (Ben bile dayımı çok severim ve benim için çok değerlidir. Halalarımı tanımam. Ana soy üzerinden teyzelerimi iyi tanırım). Ana soylu toplumda ananın kardeşi olarak dayı klanda etkilidir. Demek ki bu ana soylu toplum özelliğinin korunmasıdır. Bu karşı devrimde ana soylu toplum büyük bir darbe yiyor. Hem elinden ilk değerler alınıyor, hem de erkek çocukları ve kadını köle gibi çalıştırıyor. Kadın ise kutsal evlilik töreniyle erkeği öldürüyor. Tıpkı Gilgameş destanında erkeğin öldürülmesi gibi, kökü oraya kadar gidiyor. Korkunç. Kutsallaştırma eylemi; kadın için sevgilisi bile olsa öldürtüyor. Neden? Çünkü biliyor başına gelecekleri. Bu felaketin başına gelmemesi için öldürmesi gerekiyor. Özü bu. Tarihsel materyalizm bu. Bizim Marksizm'den alabileceğimiz en faydalı düşünce bu. Diyalektik materyalizm bunu böyle açıklar.

Erkek de artık kadının bu hükümdarlığına Sümer toplumunda son verir. Sümer toplumu erkek egemenlikli bir topluma geçmiştir. Ve kadının köleleştirilmesi ile bu geçiş tamamlanır. Bu geçiş sağlandıktan sonra Babil destanı, Enuma Eliş destanı var. Okuyun, bunu çok çarpıcı göreceksiniz. Buradaki destanların içeriğini din haline getiren İbrani toplumdur. İbrani toplumu Tevrat'ı Enuma Eliş destanından almıştır. Tevrat'a geçirmiştir. Tevrat ve Enuma Eliş. Destanın İbrani kabilesinde geçirdiği dönüşüm, hem manevi hem de maddi dönüşümdür. Bu dönüşümün adı, anlam ifadesi olarak

Tevrat'tır. Tevrat'tan da İncil doğar, Kuran doğar. Bunu da kimse yadsıyamaz. Sonuç eve kapatılmadır. Büyük ihtihmal ile Zerdüşť büyük bir katkıda bulunuyor. Adam cinsel organlarını da kutsuyor. Fallokrasi yaşıyor. Adam kendi cinsel organını tanrı yerine koyuyor. Halen Hindistan da yaşıyor. Ama öncesinde kadın tanrıçadır. Mühim olan bu. "Sadece ben değil cinsel organım da tanrıdır ve sen tapacaksın" diyor. Ve nitekim öyle kitaba da geçmiş. Tevrat'ta da açık anlatılmış.

Bizi ilgilendiren bu işin kavramsallaştırılmasıdır. Kavramsallaştırılma kısmı önemli. Bu işi din haline getirir. Şimdi de öyle. Batı'daki bu modern hastalıkları da ortaya koyacağız. Sonraki aşama mülkiyet aşamasıdır. Kaldı ki evdeki durumda böyle eve kapatılma, tehlikeli bir ideoloji, büyük bir sorun. Dedim ya toplumda sorun böyle başlar. Toplumda asıl sorun budur. Bu, sınıfı doğurur, devleti doğurur. Ki erkek bunların hepsini yapar. Erkek aristokratik devrim yapar, burjuva devrimi yapar, ama hepsi kadının köleliği etrafındadır. Ve devlet olur, devlet haline geldikten sonra erkeği dizginleyecek başka bir güç yoktur. Sınırsız gücü ifade eder devlet. Erkek damgalıdır.

Kadın özgürlüğünün temelini biz attık. Nasıl gelişir? Ben kendi şahsımda kadınlara saygımın bir gereği olarak, "özgürlük önce düşüncede başlamalı" dedim. "Nasıl istiyorsanız öyle yaşayın" dedim. Eğer gücünüz varsa tabii. "Ya bırak bu kadınlar ve erkekler sevişsin, sevgili olsunlar" diyorlar. Olabilmeyi beceriyorsanız olun, ben bunun önüne sınır koymuş değilim ki. Ama başına gelenlerden de ben sorumlu olamam. Değil mi? Benim tek yapabildiğim özgürlük penceresi açmak, ama bakıyorsunuz her taraf bağlanmış. Hangi erkeğe gidersen, evlilik temelinde yola çıkarsan, mülkiyet duygusu müthiştir. Yani bu eşitlik sağlanmış olmaktan çok uzak hala. Bir yerde darbesini yiyeceksin. Ayrılсан bile tek başına nasıl yaşayacaksın? Ekonomiye yaratan kadın şimdi nan'a muhtaç, erkeğin eline muhtaç, değil mi? Çok çarpıcı. Erkek çalışmadı mı, kadın aç. Hâlbuki ekonomiye yaratan kadın. Ekonomi biliyorsunuz Helence bir kelime. "Ev geçimi" anlamına gelir. Kelime anlamı bu ve ev işidir. Yani evi geçindirme bilimi. Bu kadının işi. Yakın çağda kadının ekonomiyle ilişkisi sıfırlanmıştır. Şu anda kadının elinde herhangi bir ekonomi var mı? Yok. Ekonomi şu anda şirketlerin erkeklerin mutlak egemenliğinde. Ben bunun söyleyince herkes hayret ediyor.

Buna J.J.Rousseau dikkat çekiyor. Enteresandır, Adam Smith'te de bu var. Şaşırıyorlar. Erkek egemenliğine ekonomik geçiş Batı kökenlidir ve müthiş geçmiştir. Daha önce orta çağda, ilk çağda kadının elinde epey ekonomi var. Ama kapitalizmde o imkân tamamen ortadan kalkıyor. Şirketlerin eline geçiyor. Para ile finans şirketleri erkek tekelindedir. Kadının para üzerinde, ekonomi üzerinde hiçbir ağırlığı olmadığı gibi bütününü erkeğe bağlanmış. Paranın, bütün tekniğin, merkezi bilimin hepsi erkeğin elinde.

Peki, kadın ne hale geliyor? İşte ben ona "kafeste öten bülbül" veya "erkeğin evdeki süsü" diyorum. Kadın bedeni şu anda sadece bir mülkiyet konusu değildir. Kapitalizmin hizmetinde, saçından tut bacaklarına, ruhuna, sesine kadar tüm varlığı mülkiyet konusudur. Reklam kadın bedeni üzerinden yürümüyor mu? Bu dehşet verici. Bedeninize sahip çıkacaksınız. Erkeğin bütününü denetlediği beden, sizin bedeniniz. Nasıl yapacaksınız? Senin bütün sınırını o belirlemiş, saatini o belirlemiş. Para vermezse aç kalır. Tabloyu daha da karanlık hale getirmek istemiyorum. Bütün bunlar sağlanmış. Misal ben ne dedim, sosyalizm kadının özgürleşmesinden geçer. Hayret ettiğim nokta, Marks dâhil adam karısıyla yaşamak için elbisesini satıyor. Kapitalizmin en büyük kitabını yazmış, eleştirmeni olan Marks geçinemiyor, karısını, çocuklarını geçindiremediği için ceketini satıyor. "Bu kitabı yazayım da gelir getirsin, bu evliliği kurtarayım" diyor. Sosyolojinin kurucusu bunu derse, vay başımıza gelen! Böyle Marksizm mi olur? Olmuş maalesef, biz de taptık. Bir peygamber gibi ele aldık. Aşmaya çalışıyoruz, durum vahim. Kadın zaten bitti gitti. Lenin'de de, Mao'da da, Stalin'de de öyle. Kadın, korkusundan yaşayamıyor. Lenin bu konuda büyük çaba sahibidir, onu suçlamıyorum. Stalin de kadını mülkleştiriyor, eve kapatıyor. Yani öldürmese de ölmekten beter ediyor. Bunu demek istiyorum. Biraz akıllı olduğum şey, bu erkeği öldürmek. Bende de bu eğilimler vardı. Demin söyledim. En azından kendimde yaşadığım deneyimler var. Arkadaşım, en değerli arkadaşım mutlak öldürmemi istiyordu. Ona karşı temkinliydim. Onun ile on yıl boğuştum. Fakat temkinliyim. Bırak, ne olacak ne yapacak? İşte anlattım hikâyesini. Ve kaçtığında benim için müthiş bir kurtuluştur. Beni ben yapan, bu ayakta kalış tarzım. Herkes ayıplarken, "ya adamın karısı kaçtı" diye insan üzülür veya öldürürken, ben "kurtuldum" dedim.

Erkeklerin yaptığının tam tersidir. Benim kurtuluşum bu ilişkinin bitişiyle ile başlar. Bunu söylesem herkes bana güler. Bunu açıklıkla söylüyorum: Kurtuldum! Aslında o gelenekten kurtuluyorum, bir kadın sorunsallığından kurtuluyorum. Kadını öldürsem ne olurum, bir canı olurum. Bir caniden bir sosyalist çıkmaz. Stalin yapabilir ama ben yapmanın hatalı olduğunu düşünüyorum. İşte evli olmayan sizin gibi kadınlar benim için büyük sorun. Peki, faydası ne? En azından biz kişilik olarak özgür düşünme imkânı verdik. Bana göre özgür düşünme imkânı çok önemli. Bana göre insanı insan yapan en önemli özellik ki Sokrates'te de bunun izleri görülür, onun özgürlük düşüncesi, evlilikle bağlıdır, beni ayakta tutuyor. Çok açık, sizleri de biraz ayakta tutan o. Eğer özgürlük düşüncesi elinizden giderse kaçınılmaz olarak bitersiniz. Dolayısıyla bu yeni çıkışımız; yeni sosyalizm, yeni Kürt varlığı, yeni Kürt kimliği, Kürt özgürlüğü bu temelde gelişir. Hem uygarlık eleştirisi hem modernite eleştirisi hem kadın köleliği eleştirisi bizde büyük bir gelişme gösteriyor. Sorunu en azından bireysel düzeyde aşma durumumuz var, kolektif düzeyde de ilerleme var. Bana göre sosyalizme en önemli katkımız budur. "Kadın toplumsallığı ve sorunsallık" kapsamı temelinde giriş babında bunları söyledim.

3-Tarihsel Toplumda Devlet ve Komün İkilemi

Tarihsel materyalizmin sınıf savaşı yerine Komünü ikame etmeli. Sadece gerçekçi bir yaklaşım değil; sosyoloji biliminde özgürlük düşünce ve eylemi, sosyalizme geçişin en sağlıklı yolu değil midir? Sınıf çatışmasına dayalı tarihsel materyalizm ve sosyalizm tanımı yerine, devlet ve komün ikilemine dayalı bir tarihsel materyalizm ve sosyalizm alternatifinin daha doğru olduğuna inanıyorum. Marksizm'i gözden geçirmeyi, bu kavramı yerine ikame etmeyi daha doğru buluyorum. Yani tarih bir sınıf savaşımı tarihi değil; bir devlet ve komün çatışmasından ibarettir. Marksizm'in bu sınıf ayırımına dayalı çatışma teorisi, reel sosyalizmin çöküşünün ana nedenidir. Eleştirmeye bile gerek yoktur. Ama nedenlerinin başında, bu sınıf ayırımına dayalı sosyolojiyi inşa etmeye çalışması gelir. Peki, bu ayırımın yerine geçen devlet ve komün ikilemi ne anlama geliyor? Çok değerli bir tespit. Veya biliniyor ama sistematize edilmemiş. Benim burada yaptığım bir sistematik düşünmedir. Tarihsel materyalizmi bu kavram setinde çözümlmek istiyorum. Ayrıca güncel sosyalizmi sınıf diktatörlüğüne dayalı bir komünizm değil de, devlet ve komünalite ilişkilerini düzenleyen bir kavram setine dayandırmak istiyorum. Bende çok yapıcı ve çarpıcı sonuçları olacağına dair bir izlenim uyandırıyor.

Bunu da şuna dayandırıyorum; toplum aslında komünal bir olaydır. İşte yukarıda klan tarifini yaptım. Bu toplumsallıktır. Toplumsallık da komün demektir. İlkel komün, klan demektir. Özel olarak "komün" kelimesine gelince; toplumsallık, bilebildiğimiz kadarıyla Mezopotamya alanındaki kültürel yükselişle gelişmiştir. Kürtçede "kom"dan türemiştir. Sümer toplumunun çıkışına, yani devletin, kentin ve mülkiyetin, sınıfın türeyişine hangi temelde başladığını

çözümlememiz gerekmektedir. Başa devleti koymak isabetli. Peki, toplumsallık nerede? Toplum için temeli. Çünkü M.Ö.4.000 yıllarına kadar toplumsal gelişme formu klandır. Kabile de diyebilirsiniz buna, aşiret de. Aşiret de bir komünler birliğidir aslında. Kabile bir komündür. Aile daha oluşmamış. Aile ve kabile aslında aynı anlama sahip, aynı olguyu ifade ediyor. Aile kabileden ve kabile de aileden fazla ayrışmamış. Neolitiğin doğuşu ile birlikte çarpıcı bir gelişme oluyor. Kabile ağırlıklı olarak neolitik bağlantılıdır. Neolitikten önce bu klandır. Komünün Kürtçemize yerleşmiş "kom" ile bağlantısını kendi dilimizden de öğrenebiliriz. "Kom", "kombun" yani komün anlamına geliyor; toplanmak. Hala kullandığımız bir kelime ki bu Aryen dilinin de buradan çıktığını, en azından on bin yıllık bir tarihi olduğunu gösterir. İşte Aryen köken dil grubunun da bu komün etrafında geliştiği açık. Kürtçe "kom" kelimesi bunu kanıtıyor. Kelime türetmeleri de bunu açıklıyor. "Komagene" bir devlet adı olarak geçer. Kabile başı, devleti üretir. Çıkarları zedelenen kabile üyeleri de komünü oluşturur. Aslında gerçek de böyle. Çok basit. Ben öyle büyük bir keşif de yapmadım.

Marks buna bilimsel keşif diyor, bunlar hikâye. İşçi sınıfının oluşumu, işçi sınıfının gelişimi öyle harikalar yarattı, bilim falan filan... Basit bir şeydir. Kabilenin bastıranı devlet haline geliyor, aşiret reisi her kimse, onun sıradan üyeleri de kombun olarak sonra da aile olarak devam eder. Başındakiler de devletleşir. Devlet hanedanı. Alttakiler de sürekli ezilen kabile ki devlet oldu mu ezilen kabile de olur ve ayrışma öyle başlar. Marksizm'in "proleterya böyle oldu, proleterya şöyle gelişti" demesi, bana biraz zorlama gibi geliyor. Evet, var öyle bir sanayi devrimine dayalı işçileşme, burjuvalaşma, ama bu binlerce yıllık, beş bin yıllık bir gelişmenin sonucudur. Burjuvalaşma-proleterleşmenin öncesi Babil'de de Sümer'de de, Asur'da da var. Atina'da, Roma'da var. En son Batı Avrupa'ya geçiyor. Avrupa'nın icat ettiği bir şey. Ama çapını büyütmüşler, bir de hegemonik yapmışlar. Kapitalizm diye bir sömürü biçimi ve onun hegemonyası ortaya çıkar. Tüm dünyada bu hegemonya geçerli olur. Kökü Sümer toplumuna dayanır. Bu, devletleşme hikâyesidir. Köleci devlet, feodal devlet ve kapitalist devlet. Aslında böyle yorumlamamak gerekiyor. Önemli olan komün nerede? İşte Marks'ın ömrünün son yıllarında, Paris Komünü dolayısıyla yakından tanıdığı birçok insan ölmüş, çarpıcıdır. 17 bine yakın komünarın öldüğünden bahsedilir.

Bunların anısına "Paris Komünü" diye bir değerlendirmesi de var. Kapital'i bırakıyor. Çünkü onun öngörülerini büyük bir darbe almış. Bana göre onun içsel bir kırılması var. Komün düşüncesi üzerine eğiliyor. Sınıfı fazla kullanmaz, komün kavramını da kullanıyor. Kropotkin'in Lenin'e eleştirisi var, "Sovyetleri yıkmak" diyor. Komün demektir aslında Sovyet. Fakat Lenin devleti tercih eder NEP programı ile. Stalin korkunç boyutlara ulaştırır. Marks ömrünün sonunda diktatörlük kavramını kullanmak istemez ve komün kavramına yönelir.

Devlet ve komün ayrımını da yapar fakat fazla geliştiremez. Sonuçta benim düşüncem; bu ayrım hem tarihte geçerli olmuş, hem de tarihsel materyalizm bir sınıf savaşı değil de -savaş da demeyeyim- komün ve devlet ikilemi biçiminde geçmiştir. Bütün tarih bundan ibarettir. Yazılı tarih özellikle. Sümer'de temeli atılmıştır, şu anda Batı'da bunun zirvesini yaşıyoruz. Komün belediye demektir, ama içi boşaltılmıştır. İşte bugün bizim belediyelere, devlet tarafından kayyum atanır, hiç yok diyen de çıkmıyor karşısına. Bu da içinin boşaltılmış olduğunu gösteriyor. Aslında komün büyük bir toplumsallıktır, klandır. Hatta aile bir komündür, ama çok zayıflatılmış, içi boşaltılmış. Belediyelerin içi boşaltılmış, aşiret ve kabile kalıntıları var, onun da içi boşaltılmıştır. Çok esef ettiğimiz o Tavşan Tepesi'deki olay kabileyile ilgilidir, o kabilenin marifetiyle içteki o müthiş o tecavüz unsuru küçücük bir kız çocuğuna eş görülmemiş bir katliam olarak ifade bulmuştur. Sembolik bir olay ama anlamı çok çarpıcıdır. Bu bir kültürün ifadesidir. Molla Gurani de bir molla ailesi, İstanbul'un fethine katılmış Molla Gurani'den geliyor bu Güran ailesi. Molla ailesinin buradaki hazin durumu da ortada. Dolayısıyla bu komünalite çıkışı, bizim bu yeni dönemin özgürlük sosyalizminin ifadesi olacak. Yeni dönemi biraz bunun etrafında tartışıp somutlaştıracağız.

Ahlaki Politik Toplum kavramı, komün değerlendirmesinin başka bir ifadesidir. Komünün devlet karşısında ifade bulmasıdır. Yeni barış döneminin de dili politik olacak. Komünün özgürlüğünü savunacağız. Zaten adı üzerinde ulus devletçilik dilini terk ediyoruz, ulus devletçiliğe dayalı kavramları terk ediyoruz, komüne dayalı etik ve politik kavramları esas alıyoruz. "Ahlaki politik toplum" dedik ama bu özgürleşen komünün adıdır. Etik ve politik bir şeydir, hukuki bile değil. Hukuk var işte, gelişecektir; belediye kanunu. Yasada ifade

bulmasını isteyeceğiz, bir şart ve ilkemiz olacak. Bunun daha bilimsel ifadesi komün özgürlüğüdür. Biz komünalist olacağız bundan sonra. Sınıf kavramı yerine komünü yerleştirmek, çok daha çarpıcı, çok daha bilimsel. Belediyeler hala komündür. Bizde de kom var. Ahlak yok mu, etik yok mu, tabii var. Zaten komün yasalardan ziyade etikle yürüyecek bir konudur. Komün bir de demokrasidir. Demokratik siyaset, politika demektir. Komün isimdir, etik politik sıfattır. Komün etik ve politiktir. Biri isim, biri sıfattır. Buna Marksizm'in en köklü revizyonu diyoruz. Marksizm'in sınıf kavramı yerine komünü geçiriyoruz. Kropotkin'in Lenin'e karşı eleştirisi doğrudur, Bakunin'in Marks'a karşı eleştirisi doğrudur. Eksiktir ama doğrudur. Marksizm'i bu konuda mutlaka bir eleştiriden geçirmek gerekir. Marks Bakunin'i anlasaydı, Lenin de Kropotkin'i anlasaydı, sosyalizmin kaderi kesinlikle başka türlü gelişirdi. Bu sentezi sağlayamadıkları için reel sosyalizm gelişti.

4-Modernite

Avrupa'da yeniçağın adı modernitedir. Biz moderniteyi Mahşerin Üç Atlısı üzerinden tanımlıyoruz; Kapitalizm, Ulus-devlet ve Endüstriyalizm. Modernite bu çağın gerçekliğini ifade ediyor. Onun kapitalizmle özdeşleştirilmemesi gerekiyor. Modernite, kapitalizm, ulus-devlet ve endüstriyalizm üçlüsünden oluşur. Bu, 16. Yüzyıldan itibaren vücut bulan bir yapıdır. Reel-sosyalizm de bu modernitenin bir ürünüdür.

Sosyalizm modernite üçlüsünün alternatifi olarak ortaya çıkmalıydı. Fakat sadece kapitalizme karşı sosyalist analiz ve mücadele gündeme alındı. O da geliştirilemedi. Bu şekliyle geliştirilemezdi de. Çünkü bir bildiriyle, Komünist Manifesto ile sınırlı kaldı. Endüstriyalizm olduğu gibi benimsendi, göklere çıkarıldı. Bu stratejik bir eksiklik, büyük hatadır. Yine Marks'ın ulus-devlete dair dişe dokunur bir analizi yok. Bu yönüyle de ciddi bir ideolojik boşluk bırakılmıştır. Hakkını teslim etmek bakımından söyleyelim; Marks da sonradan bu eksik analizinin farkına vardı. Kapitali yazma sürecinde üçüncü kitap Devlet üzerine olacaktı, ömrü yetmedi. Yazsa da doğru yazması zordu, çünkü Marks'ta ulus-devleti çözümlene perspektifi eksikti. Marks'ta Endüstriyalizm çözümlenmesi, eleştirisi de yok düzeyindedir. Sadece anti-kapitalizm üzerinden bir sosyalizm analizi var. Eksiklikler barındırıyor. Geliştirilememiştir. Bu sosyalist teorinin, moderniteyi analizde bir başvuru kaynağı olma kapasitesi çok sınırlıdır. Hatta onun bir parçasıdır, modernite sınırları içinde kalır.

Çağımızın sorunu, modernitenin üç mahşer atıyla insanlığı mahşere sürüklüyor olmasıdır. Kapitalist sömürünün şu anda vardığı düzey vahşet sınırlarındadır. Gezegeni bir kanser uru gibi kaplamıştır. Ulus-devlet ise onun vurucu gücüdür. Ulus-devlet sisteminde ulus, askeri toplum haline gelir. Bu sistemin temelinde şiddet ve savaş vardır. Ulus-devlet, savaş toplumunun sistemidir. Ve bu savaşlarda her seferinde milyonlarca insan katledilir.

Endüstriyalizm de başta çevre olmak üzere yeraltı-yerüstü yaşam kaynaklarını tüketerek ilerliyor. Bugün insanlık kendi yarattığı canavar tarafından yutulma sınırlarına dayandı. Endüstriyalizm uzun süre sorgulamalardan kaçtı, kaçırıldı. Bu konuda söylenmesi gereken ilk şey endüstriyalizmin görüldüğü kadar masum olmadığıdır. Çünkü endüstriyalizm toplumsal dokuyu değiştirdiği gibi insan-doğa ilişkilerini de dönüşüme uğratmıştır.

Endüstriyalizmi sadece barışçıl ekonomik temelli bir olgu olarak görmek de yanılgılıdır. Endüstriyalizm baştan beri savaş teknolojileri ile iç içedir. Ulus-devleti mümkün kılan da budur. Başka bir ifadeyle endüstri, teknoloji ve savaşın birleşmesi, endüstriyalizmin temel özelliklerindedir. Gelişmiş ulus devletinin gelişmiş savaş teknolojilerine sahip olması tesadüf değildir.

Özetle endüstriyel gelişmeyi nötr bir alan olarak görüp; moderniteye karşı mücadelede görmezden gelen bir karşı mücadelenin başarı şansı yoktur, olamaz. Modernite durdurulamaz, böyle devam ederse gezegenin elli yıllık bir ömrü kalmış. Distopik bir şey olarak değil, gerçek bir mahşeri sondan bahsediyorum. Marks bu tehlikeyi sezdi ve antisini koydu. Ama geliştiremedi. Altı kitap yazacaktı. Birinin ilk cildini yazdı, onu da eksikli yazdı. Altyapı-üstyapı ve sınıf temelli bir analizle sınırlı kaldı. Baş-ayak derken Hegel'in bile gerisine düştü. Engels biraz tamamlamaya çalıştı. "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni", "Doğanın Diyalektiği", "Tarihte Zorun Rolü" konularına eğildi, ama yetmedi. Lenin politika ve devlet analizi alanlarında tamamlamaya çalıştı, o da tam başaramadı. Mao bu teoriyi sömürgelerin kurtuluş mücadelelerine uyarlamaya çalıştı, sınırlı kaldı. Bütünlüklü bir sistem analizi ve alternatif çözümü geliştirebilirdi, eksik kaldı.

Biz moderniteyi ve ona hizmet eden reel-sosyalizmi aşmak için yeni bir analiz, alternatif sosyalist teori geliştirmeye çalıştık. Adına "Demokratik Modernite" dedik. Modernitenin sacayakları olan

ulus-devlet yerine demokratik ulus, kapitalizm yerine komün/komünalite, endüstriyalizm yerine eko-ekonomi analizlerini geliştirdik. Bu üç alan analizinin ilişkiselliğinden oluşturduğumuz özgürlükçü toplum sistemimizi Demokratik Modernite olarak tanımladık, yazılı hale getirdik ve önemli toplumsal bir karşılık bulduğunu gördük.

Kuşkusuz bu üç alanın da alt başlıkları var. Örneğin komünalitenin önemli bir parçası kadın özgürlüğüdür. Yanı sıra politika, etik (ahlak) vb. sıralanabilir. Bütün bunları kapsamlı biçimde ele alacağız, işleyeceğiz. Bu sistemin bütünlüğünü Demokratik Modernite olarak tanımlamak doyurucudur. Dinlerdeki mahşer günü tanımlamaları sadece öte dünya için değil, bu dünya için de geçerlidir. Kutsal kitapların bahsettiği tehlike bu olsa gerek. Kapitalist modernite insanlığa mahşeri yaşatmaktadır. Bunu önlemesi gereken sosyalizm, onu önlemek bir yana adeta onun taşıyıcı eşeği, modernite canavarının yemi haline geldi. Sovyetler, Çin bunun en açık örnekleridir. Çinliler enteresan insanlardır. Kapitalizmi ve sosyalizmi birlikte uygulamaya çalıştılar. Olabilir, düşünülebilir. Ama Çin, uygulamada sosyalizmi kapitalizmin hizmetine soktu. Sonuç; kapitalizme hizmet ve onun ömrünü uzatmak oldu. Günümüzde Çin kapitalizmi, Amerika ile bir hegemonya mücadelesindedir. ABD buna şiddetle karşılık verebilir. Bu da nükleer savaş demektir. İşte mahşer budur. Einstein'in ifadesiyle, olası bir 3. Dünya savaşı nükleer silahlarla olursa, böyle bir savaşın sonucunda eğer birileri hala hayatta kalırsa, 4. Dünya savaşı taş ve sopalarla olur. Doğru söylemiş.

5-Kürt ve Kürdistan Gerçekliği

Olgunun karakteri, onun var olma ve var kalma diyalektiği üzerinden şekillenir. Olgu nasıl olmuş, oluşmuştur? Ve varlığını nasıl, hangi maddi-manevi temeller üzerinden sürdürmektedir? Bu sorulara verilecek cevaplar olgunun varlık-yokluk karakterine dair veriler sunar.

Bu çerçeveden bakıldığında Kürt gerçekliği modernite ile birlikte bitmiş bir gerçeklikti. Kavram olarak da, gerçeklik olarak da Kürt ve Kürdistan, Cumhuriyetle birlikte kırma uğratıldı ve üstü örtüldü. "Hayali Kürdistan burada meftundur" gibi ifadelerle bu kırımı sahiplendiler de. Kürdistan'ın diğer parçaları da farklı değildi. Kürt ve Kürdistan adına bir realite kalmamıştı.

Modern bir hareket olarak PKK'nin en önemli başarısı bu realiteyi yeniden canlandırmak oldu. PKK Kürt ve Kürdistan gerçekliğinin varlığını hem kanıtladı hem de yenilmez kıldı. Diğer Kürt Hareketlerinin böyle bir gücü yoktur. KDP gibi geleneksel, YNK gibi küçük-burjuva hareketler, kendilerinin varlığına bile kimseyi inandıramadılar. PKK'nin çıkışı olmasaydı otuz yıl önce hepsi bitmişti. PKK'nin büyük direnişi, Kürt ve Kürdistan varlığı meselesini kalıcı kıldı. Kürt varlığına dair güçlü bir bilinç geliştirdi. Bunun başarılı olduğunu anlamak için tarihsel, sosyolojik sorgulamalar yapmak gerekiyor. Ben 52 yıl 1 ay 4 gün önce "Kürdistan Sömürgeci" diyerek yola çıktım. Bunu dile getirdiğim zaman bayıldım. Bu benim için zor bir keşifti. Ağzıma almaktan bile çekiniyordum. Bir-iki arkadaşla anlattığımda adeta bayıldım. Oradan bugüne geldik. Sözün gücünü

küçümsemeyin. Söz hakikatle buluştuğunda çok etkilidir; yaratıcı, yürütücüdür Bu söz sadece pratik direnişe yol göstermedi, büyük bir tarih çözümlemesine dönüştü; ardından Neolitik yorumu, kadın özgürlük ideolojisi, sosyalizm yoğunlaşmaları vb. geldi. Bütün bunlar Kürt realitesini açığa çıkarma ve Kürt aydınlanmasını sağlamayı amaçlıyordu. Ve bunu başardık. Bu büyük tarih yolculuğu, sosyolojik analiz ve politik mücadele Kürt ve Kürdistan realitesini kanıtladığı gibi, bunu dosta-düşmana kabul de ettirdi. Bu büyük bir başarıdır. PKK bu başarının adıdır.

Özgürlük çözümü başarılı mı? Hayır. Kürt varlığı kanıtlandı, ideolojik-örgütsel bilince kavuştu, fakat özgürleşme adımı tıkanma yaşandı. Tıkanmanın gerisinde reel-sosyalist ideoloji ve etkileri vardır. Sosyalizm 20. Yüzyılda dünyanın pek çok yerinde devlet iktidarını ele geçirdi, dünyanın üçte birine hâkim hale geldi. Ama ayakta kalamadı, çöktü. Bu bize de kriz olarak yansıdı. Reel-sosyalizm çöktü, biz ayakta kaldık ama büyük bir bunalım da yaşadık. Reel-sosyalizm, teorik açmazlarını aşamadığı ve özgürlük sosyalizmini geliştiremediği için çöktü.

İdeolojik bunalımdan çıkmak zordur. Dayandığınız ideolojik argümantasyon çökmüştür. Hangi kavramsal çerçeveye, hangi sosyolojik analize dayanacaksınız? Reel-sosyalizm çökmüş, geriye pek bir şey kalmamış, el yordamıyla sosyalizme inancı sürdürürken, "Sosyalizmde İsrar İnsan Olmakta İsrardır" gibi bir değerlendirmem olmuştur. Sosyalizme inancımı, bağlılığımı korudum ve bunu bir bilince dönüştürme mücadelesine girdim. Zor, bunalımlı yıllardı. 2000'lere doğru geldiğimizde yeni bir yoğunlaşma ve çözümlene sürecine başladık. Demokratik-ulus, sosyalizm üzerine geliştirdiğimiz bu çözümlenelerin stratejik sonuçlarından biridir ve sosyalist perspektife yeni bir soluk olmuştur. Bu hem sosyalist perspektifte hem de PKK için stratejik bir dönüşümdür. Bugün bu dönüşümün sadece adı konulacak, resmiyet kazanacaktır. Yirmi yıldır bu dönüşümü sonuca ulaştırmaya çalışıyoruz. Demokratik Ulus çözümü, önümüzdeki sürecin temeli olacaktır. Demokratik Modernitenin çözüm perspektifi, Demokratik Ulustur. Buna Çağrı Metninde "Barış ve Demokratik Toplum" demiştik; ikisi de aynı anlama gelir.

PKK Kürdistan gerçekliğini açığa çıkarma, varlığını yenilmez düzeye kavuşturma hareketidir. Bundan sonraki adım, özgürlüğü gerçekleştirmedir. Özgür toplum, komünalite temelinde, etik-politik

doğrultuda şekillenecek, varlık bulacaktır. Bu adımı PKK ile gerçekleştirmek pek mümkün gözüküyor. PKK olmasaydı Kürt ve Kürdistan adına geriye ne kalırdı? Latin Amerika'daki İnkalar, Aztekler, Kuzey Amerika'daki Kızılderililer gibi tarihte kalmış bir kültür olurdu.

Aslında durum halen de tam aşılamamıştır. Dersim'deki, Bingöl'deki, Zagros'taki bir kültür kalıntısıdır Kürtler. Çözülmüş kabileler, işlevsel olmayan bir dil, tarikat kırıntıları, aşiret-aile kavgaları. Bunun halen ve PKK'nin varlığına rağmen istenilen düzeyde aşılamamış olmasının nedeni, tarihsel-toplumsal dağılımı'nın derinliğidir. Bir noktadan sonra buna "sömürge" demeyi de yeterli görmedim. Sömürge ötesi bir durumdur söz konusu olan. Bir tür çöplük. Çöplük toplumu; bir mezarlık. Dersim'de halen vadilerde, mağaralarda, derelerde kemikler duruyor. Son gelenek temsilcilerinin mezarları bile nerededir belli değil. Şeyh Sait, Saide Kurdi, Seyid Rıza da dâhil olmak üzere. Bunlar Kürtlerin en güçlü geleneksel önderleriydiler.

Yahudi soykırımında rol oynayan Yahudi Komitesi diye tanımlanan Judenräte (Judenrat)'lar var. Bunlar faşistlerle iş birliği yapan Yahudilerden oluşmuş grup veya ailelerdir. İş birliği karşılığında kendilerinin veya ailelerinin ömrünü yirmidört saat uzatmak için Yahudileri gaz odalarına gönderiyorlar. Naziler soykırım sisteminin işlemesi için bu komitelere ihtiyaç duyuyorlar. Yahudilere, "sizi banyoya götürüyoruz" diyerek kandırıp gaz odalarına götürüyorlar. Kaç kişinin istendiğine bağlı olarak gideceklerin listesini bu komiteler hazırlıyorlar. Bu komiteleri faşistler kurmuş. Bu konu üzerine düşünürken baktım ki Kürt gerçekliği de bir Judenrat gerçekliğidir. Sömürgecilik ötesi dediğim bu Kürt gerçekliğidir. İşte en "benim" diyen aileler, Barzaniler, Bedirxaniler, hatta Şeyh Sait'in geride kalan bazı torunları, Seyid Rıza'nın bazı torunları Judenratlaşmışlardır. Ailelerini kurtarmak için Kürtlüğü imhaya götürüyorlar. Bir kitap bile yazmamışlar. Kendi dedelerinin anısına sahip çıkacak halleri yok. Özgürleşen Kürde düşmanlık yapıyorlar. En son Bitlis'te bir milletvekilliği ve Şırnak'ta bir belediye kayyumu Bedirxaniler'e verildi. Bunlar Judenrat görevleridir.

Son dönemde bu tezi geliştirdim ve doğruluğuna inanıyorum. Sömürge Kürt ve Kürdistan yerine bu terimin çarpıcı gerçekliği daha çok izah edeceği kanısındayım. Bu benim kavramsal çalışmamın yeni bir boyutudur. Bu boyut Kürt ve Kürdistan'da olup bitenleri daha

çarpıcı ve gerçekçi ifadelere kavuşturabilir.

Bununla birlikte Kürtler'de gerçeklikten müthiş bir kaçış var. Unutmayalım, halen bu kaçışı yaşıyorsunuz. Kürtlük olgusu sizde bir kaçış halindedir. Benim Kürtler'e yönelik bir önderlik tarzım var: Bu kaçışlarının ne anlama geldiğini nasıl öğretebilirim, kaçışlarını nasıl durdurabilirim diye uğraştım, uğraşıyorum. Ben hem öğretirim, hem de bu kaçışın bedelini ödetirim. Böyle bir önderlik tarzım var. "Sen Kürtlükten kaçamazsın. Kürtlük öyle kaçılacak bir şey değil. İnanılmaz numaralara başvuruyorsunuz, kırk takla atıyorsunuz, beni kandırmaya çalışıyorsunuz. Aynı şeyi devlet için de söyledim: Beni kandıramazsınız! Ne yaparsanız yapın, karşınızda kandırılacak bir APO yok. Bunu PKK'ye, size elli yıldır söylüyorum. İstedığınız kadar beni mesihleştirin, canavarlaştırın kurtulamazsınız. Elli yıldır Önderlik böyle bir şeydir.

Devlet bu masayı niye kurdu? Ve sizleri bu masada neden-nasıl birleştirebildik? Bu ciddi bir buluşmadır. Bir Kürt buluşmasıdır ve devletin Kürt kelimesini bile en ağır şekilde cezalandırdığı bir süreçten geliyoruz. İçinde oldukça çeşitli anlamlar barındırıyor. Nasıl realize edileceğini değerlendiriyoruz. Buraya nasıl gelindiğini, bunun için nasıl mücadele edildiğini en iyi bilen benim. Bizim en değme önder kadrolarımız bile bunu halen anlamaktan uzaktırlar. Bu nedenle yaratıcı olamıyorlar. Bir önderlik sergileyemiyorlar. Canını vermekten, ölümden çekinmiyor, ama gerçeğe yaşamak istemiyor. Bunun gerisinde, Kürt gerçekliğinin sömürge bile değil, çöplük karakterinden gelmesi vardır.

Afrika da sömürgeleştirilmişti. Ama şimdi hepsi birer ulus-devlet adeta. Latin Amerika da öyle. Ama Kürt gerçekliğinde böyle bir şey yok. Kürdün ne olduğu belli değil. Geleneksel midir, modern midir? Bir nevi trajik bir gerçeklik haline gelmiş. Bu da sanıldığı gibi dıştan bir baskı sonucu değil, içsel nedenlerden kaynaklı bir sonuçtur. Bunu deşifre etmede benim geliştirdiğim strateji ve taktiklerin rolü belirleyicidir.

Kürdistan coğrafyası ilk defa Sümerler tarafından "Kürtler, Hurriler, Urlar" şeklinde ifade bulmuş. Bu ilk mekânsal tanımdır. Dünyanın hiçbir tarafında ülke tanımı yokken ilk defa Sümerler tarafından burası tanımlanmıştır. Daha sonra "Kurdia" diye Yunan tarih yazımında geçer. Herodot tarihinin neredeyse yarısı Kürdistan gerçekliğini konu edinmiştir. Yunan toplumu Medler'e özentisi

halindedir. Ki Medler'i taklit ederler. Demokrasilerini bile buradaki duyarlılıktan türettiler. Orta çağda Arap İslam devrimiyle birlikte Kürt kavramı tamamen yerleşti. Selçuklular da ilk defa Kürdistan kavramını siyasi bir olgu haline getirdiler. Sultan Sencer kendi merkezini Hemedan (Ekbatan) olarak ifade ederken, Ekbatan'ın merkezlik ettiği ülkeye de Kürdistan diyor. Kürdistan bir yönetim biriminin adı olarak ilk defa Sultan Sencer ile anılmaya başlıyor. Türk hakanı Kürdistan'ı inşa ediyor. Buradan vardığım sonuç: Acaba Selçuklu Sultanı Kürt Sultanı değil midir? Merkezi Ekbatan'dadır, veziri Nizamülmülk'e "git" diyor, "benim ailemi koru", hatta "Yenilsem Hemedan'a çekileceğiz" diyor.

Malazgirt savaşı da Hemedan'a dayalı yürütülüyor. Yani Alparslan bir Kürt emirliği olarak savaşıyor. Bu da yeni tarih anlayışının bir ipucudur. Alparslan bir Türk emiri olmaktan çok bir Kürt emiridir. Ailesi Hemedan'da, veziri orada. Peki, bu bilgiler ışığında Selçukluları nasıl değerlendireceğiz? Bu bir Türk emirliği midir, Kürt emirliği midir? Bunu daha da araştırmak, tartışmak gerekiyor. Ağırlıklı olarak bir Kürt önderliği olduğu kanısı oluşuyor. Şu anda da Hemedan'da kent nüfusunun yarısı kadarı Türkmen'miş. Şimdi ağırlıklı olarak Kürtleşmişlerdir.

Emirliklerden Mervani ve Şeddadiler dikkat çekicidir. Mervaniler Dicle-Fırat arasındaki bölgenin Kürtleşmesini ifade eder. O da İslam'la birlikte geliyor. Selçuklular'da bu durum var. Alparslan Mervani emirliğinin silahlı gücünü yanına alıp Malazgirt'te ortak savaş gücüyle Bizans'a karşı savaşıyor. Alparslan bir askeri komutandır, etrafı Kürtler'le doludur. Ahlat da emirliktir, Kürtler o dönem Bizans'la hareket etse Alparslan'ın kazanması mümkün olmazdı. Yüzde yüz Kürt ittifakıyla başarılan bir savaş. 1050-1060'lardan itibaren Kafkasya'nın güneyinde Şeddadiler ile Selçuklular kesin bir ittifak yapıyorlar. Bizanslılar karşısında ne tek başına Şeddadiler ayakta durabilir ne de Selçuklular adım atabilirdi. İkisi tarihsel bir ittifak kuruyorlar. Bu tarihsel ittifakın ilk ürünü, Bizans'ın idaresindeki Ermeni Krallığına karşı 1064'te sefer düzenleyip Ani ve Kars'ın alınmasıdır. Bu savaştan sonra Ani Manuçehr'e, Kars ise Tuğrul'a verilir. Kalıntı olarak Ani'de bugün de Manuçehr camisi vardır.

Yavuz Sultan Selim ile İdris-i Bitlisi ittifakı çok önemlidir. Osmanlı'nın Ortadoğu imparatorluğu haline gelmesinde rol oynayan Ridaniye,

Mercidabık, Çaldıran savaşları Kürt-Osmanlı ittifakının ürünüdür. Kürtler imparatorluğun asli kurucu unsurlarından biridir.

Çelebi Mehmet, babası esir düştükten sonra kaçarken, Amasyalı Beyazıt Paşa onu sırtlayıp Amasya'ya kadar başlatıyor. Kurtuluş Savaşı'nın Kürt-Türk ittifakıyla kazanıldığı inkâra gelmez bir hakikattir. Sonuç; bildiğimiz Türkiye Cumhuriyeti'dir. Cumhuriyetin asli kurucusu olan Kürtler, Cumhuriyet kurulduktan bir yıl sonra yok sayıldı, Kürt kimliği yasaklandı. Böylece Sümerlerden bu yana varlıkları tarihsel kayıtlarda bulunan Kürtler, Cumhuriyetle birlikte yok sayılıyor.

PKK bu inkârı büyük bir direnişle boşa çıkardı; Kürt kimliği gerçekliğini tarihsel-toplumsal bakımdan açığa çıkardı ve dostadüşmana kabul ettirdi.

Ama bu inkârın sizde yaşanan sonuçları hala tümüyle aşılmadı. Halen kendi gerçekliğinizden kaçırıyorsunuz. Ben hepinizin kimliğinde, kişiliğinde böyle bir tehlike görüyorum. Sağlıklı, oturmuş bir kişilik ve kimlik görmüyorum sizde, göremiyorum. Bu iş sadece direnişle olmaz. Yeninin inşasında devrimci kültür, demokratik kurumların teşekkülü, demokratik ulus kurumları, inceleme-araştırma kurumları, dil kurumları kesin bir rol oynayacak. Bunlar kapitalizmle olmaz. Kürt toplumu anti-kapitalist olmalı. Kürtler kendilerini demokratik ulus, eko-ekonomi ve komünalite üzerinden özgürleştirecek, kalıcı bir yaşamı inşa edip kesinleştireceklerdir. Bu da tabii ki inşa ve kendini var etme mücadelesi ile sağlanacaktır. Dışa yönelik, dış baskıya yönelik direniş de başarılı. PKK'nin miadını doldurmasının bir nedeni de dışa dönük direnişi başarmış olmasıdır. Bundan sonra direniş ve mücadele içe yönelik olacaktır. Önümüzdeki dönem kendini inşa dönemi olacaktır. Bu da Barış ve Demokratik toplumu gerektirir. Şimdi bir eşikteyiz.

6-PKK ve Fesih

90'ların başında reel-sosyalizmin çöküşüyle, PKK ideolojik zeminini yitirdi. Zira PKK reel-sosyalist mücadele perspektifine göre örgütlenmişti. Programı, stratejisi, taktiği vb. reel- sosyalist ilkeler üzerinden şekillenmişti. Bu anlamda PKK 90'larla birlikte ideolojik bunalıma girdi. Fakat bu bunalıma rağmen, sosyalizm tandanslı ulusal kurtuluşçu damarı üzerinden ayakta kaldı. Hareketimizin yeni ve gelişmekte olması ile ulusal kurtuluşa duyulan ihtiyaç ve motivasyon, onu ayakta tuttu. Bu doğrultuda devam ettik, ettirdik. Reel-sosyalizmin aşıldığını biliyorduk ama onun yerine ne koyacağımızı bilmiyorduk. Bu nedenle 1990-2000 arası zamanı ideolojik bakımdan bunalımlı geçirdik. 1998 yılında "Ben böyle bir partiden istifa ediyorum" demiştim. Bunun nedeni partideki ideolojik bunalımı aşamamış olmamızdı.

İmralı sürecinde tüm bu sorunları da içeren kapsamlı bir yoğunlaşma sürecine girdik. Bu yoğunlaşmalarımızı beş ciltlik kitapla sonuçlandırdık. Sosyalist mücadele stratejisini vb. Yeniden tanımladık. İdeolojik, stratejik yeniden yapılanma için önemli bir külliyat oluşturduk.

PKK'nin içini bayağı eleştireceğiz ve özeleştiriler gelişecek. Elli yıllık mücadele, olumlu-olumsuz muazzam bir eleştiri-özeleştirisi süzgecinden geçirilir.

Sosyalizmde yaşanan tıkanma geneldir ve bu yönlü kimi arayışlar var. Ama bunalım devam ediyor. Bizim geliştirdiğimiz sosyalizm analizleri, ülke dışında da kimi sosyalist, entelektüel çevrelerde ilgi görüyor, aydınlatıcı bulunuyor.

Fesih meselesi bizim için yeni bir gündem değil. Devlet katında da böyle bir talebi görünce karşılık verdim. Sorunun çözümü için gerekli ideolojik-politik birikim ve pratik ağırlığa sahip olduğumu belirttim. Nitekim altı aydan bu yana bu sorularla uğraşıyoruz ve bugüne getirdik. Bu konuda fazla açmaya gerek yok. İç eleştiri-özeleştirisinin yeniden ve köklü olarak yapılması gerekiyor; hele de fesih kongresi süreci yaşanacaksa. Bu kongre epey bir zaman da alabilir. Sorun tek başına fesih de değildir. Onu olumlu-olumsuz yönleriyle aylarca tartışmak gerekir. Hemen onun yerine yeni bir şey de koymaya gerek yok, yeniden yapılanma demeye de gerek yok. Çünkü sadece bir yapıdan bahsetmiyoruz. Köklü bir kişilik ve zihniyet dönüşümünden bahsediyoruz. Yeniden yapılanma en çok böyle mümkün olabilir. Bunun için de herhalde birkaç ay gerekiyor. Sürecin sağlıklı gelişimi ve sonuca ulaşması için aceleye getirmemek lazım. Hükümet veya devlet bunu hemen silahsızlanma olarak lanse etmek istiyor. Bunun böyle konulması doğru değil. Doğrusunu biz ortaya koyacağız. Yeni bir dönem sözümüz, talebimizdir. Ama bu sadece onların istediği gibi olmaz. Bizim bu konuda hem teorik hem politik yürüyüşlerimiz oldukça olgunlaşmış, tecrübe birikimlerimiz oluşmuştur. PKK'nin feshi konusunu değerlendirmede, bu açmazı çözümlenmekte ve hatta fesih kongresini gerçekleştirmede zorlanacağımız söylenemez. Dediğim gibi uzun süredir başlatılmış bir dönüşüm çalışması var.

7-Yeni Dönem Perspektifleri

PKK reel sosyalist ideoloji ve UKKTH (ulusların kendi kaderini tayin hakkı) ilkesi temelinde örgütlenmiş; mücadele strateji ve taktiği buna göre düzenlenmiş bir hareket olarak doğup gelişti. Birleşik bağımsız Kürdistan hedefi esastı. Bu hedefi sosyalizmin amentüsü olarak kabul etmiştik.

Fakat hem reel-sosyalizmin çöküşü hem de reel sosyalist perspektifle gelişen ulus-devletlerin yüz yüze kaldığı gerçekliği çözümleyince, bu modelin sosyalizmle de ulusun kurtuluşuyla da bir ilişkisinin olmadığını gördük. Bilakis sosyalist perspektifle inşa edilmiş olsa da ulus-devlet kapitalizme hizmet etmiştir. Ve bu model kapitalist bir modeldir.

Sosyalist ideoloji üzerine yoğunlaşmamızın ve onu demokratize etme girişimimizin nedeni budur. Aslında sosyalizme "demokratik" demek de tam oturmuyor. Çünkü sosyalizm zaten demokratik olmalı. Fakat reel-sosyalizm devlet iktidarını ele geçirme ve devleti proleterleştirme, yani proletarya diktatörlüğü yönelimli olduğu için demokratik özü zayıftır. Demokratik sosyalizm ifadesini bu nedenle kullanma ihtiyacı duyduk.

Ulus-devlet karakteristik olarak iktidarındır. İktidarın proletarya veya burjuvazinin elinde olması politik açıdan fark yaratabilir, fakat ürettiği egemenlik kültürü bakımından değil. Ayrıca sınıfa karşı sınıf mücadelesi de yanlıştır. Sadece sınıfa dayalı toplumsal bölünmeyi derinleştirir. Sınıfa karşı sınıf savaşımı yerine, devlete karşı komün ikilemini ikame ettik.

Ulus-devlet sosyalizme terstir, onu yozlaştırır. Bu nedenlerle biz ulus-devlet fikrini de, hedefini de tersyüz ettik. Bunun yerine demokratik ulus dedik.

Bizim yeni dönem perspektifimiz demokratik ulus, eko-ekonomi ve komünalizm temelinde toplumun yeniden inşasıdır. Bu inşanın felsefi temelleri, ideolojik boyutları ve ayrıntılandırılmış toplumsal bünyede vücuda gelmesi için gerekli kavramsal-kuramsal çerçeveyi geliştirme sorumluluğu önümüzde duruyor. Çalışmamızın devamında bütün bu konuları ana ve ara başlıklar altında ele alacağız. Bu bağlamda hem programsal hem de stratejik-taktik çerçevesini belirlemeye çalışacağız.

Son çağrımız Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı oldu. Bu ilanın Türkiye Cumhuriyeti devletinin icazetiyle yapılması enteresan ve önemlidir. Çünkü barış, karşısında mücadele ettiğin devletle olabilir ancak. Demokratik Toplum bu devletle diyalog içinde inşa edilebilir. Bunun adı demokratik uzlaşma oluyor. Çağrımızda bu da vardı zaten.

Hiç kuşkusuz tarafların niyetleri farklı olabilir. Ama atılan adım veya yapılan çağrı öz olarak doğrudur. Tarafların durumu da bunun doğru olduğunu gösteriyor. Benim açımdan Kongre çoktan bitmiştir. Ama kadro gücümüz de bunu gündeme alarak resmileştirecektir. Problem çıkacağını sanmıyorum. Daha önemlisi bu geleceğin ideolojik temellerini, pratik programını ve stratejik-taktik boyutlarını geliştiriyoruz. Demokratik toplum bu dönemin siyasi programıdır. Devleti hedeflemez. Demokratik toplumun siyaseti, demokratik siyasettir. Komünün kendisi de demokratik komündür. Bunların birbirinden ayrılması doğru olmaz. Komün toplumu demokratiktir. Güncel topluma demokratik toplum demek gerekir. Demokratik sosyalizm de demokratik toplumluluk anlamına gelir. Devletin nasıl bir tarihi varsa komünün de bir tarihi vardır. Komün konusu hayli dikkatimi çekiyor. Bu önemine binaen uzun uzun irdeleme gücünü göstereceğimizi düşünüyorum. Halkların özgür yaşamı komünle mümkündür. Ulus-devlet nasıl kapitalizmin silahı ise, halkların kurucu ilkesi ve silahı da komündür. Belediyeler üzerinden de bu komünal toplum örgütlenebilir. Teorik ve pratik olarak bu mümkün. Ancak özenle ve gerçek bir anti-kapitalist mücadeleyle mümkündür. Kurucu kadronun kafası karışıkça, iradesi çarpıtılmışça bu olmaz. Bunu önce Türkiye Cumhuriyeti ile başarmayı önemsiyoruz.

Mevcut görüşmelerimiz işi bu noktaya taşıdı. Bu önemli bir aşamadır. Bu toplantılarımız bile belki de çözümün yarısıdır. Bundan sonra da özlü ve değerli bir çaba gerektirecek. Başarıya dair inancım ve umudum yüksektir. Bunun başarıya ulaşması sadece Kürt-Kürdistan için değil, bölge için de önemli başarılarla yol açacaktır. Burada ulaşılabilecek bir başarı, Suriye, İran ve Irak'a da yansıtacaktır. Türkiye Cumhuriyeti için de hem kendisini yenileme, demokrasiyle taçlanma hem de bölgede öncülük yapma şansı oluşacaktır.

Süreç karşıtlarının hiçbir değer ifade etmediğini belirtebilirim. Yenik düşeceklerdir. Fakat bunun aşılması da taraflara sorumluluklar yükler.

Bu sürecin bölgesel sonuçlarının yanı sıra enternasyonal sonuçları da olacaktır. Bölge konfederalizmi mutlak bir gereklilik olarak ön plana çıkıyor. İsrail-Filistin çatışması, mezhep çatışmaları, ulus-devlet çelişkilerinin panzehiri Demokratik Konfederalizmdir.

Bu çözüm aynı zamanda yeni bir Enternasyonali de gerektiriyor. Dostlarla, ertelemeyen bir enternasyonal çalışması başlatmak doğru ve tarihi bir adım olacaktır..

**ZAMANIN RUHUNU OKUYAMAYANLAR,
TARİHİN ÇÖP SEPETİNE GİDERLER.
SUYUN AKIŞINA DİRENENLER,
UÇURUMA SÜRÜKLENİRLER.**

